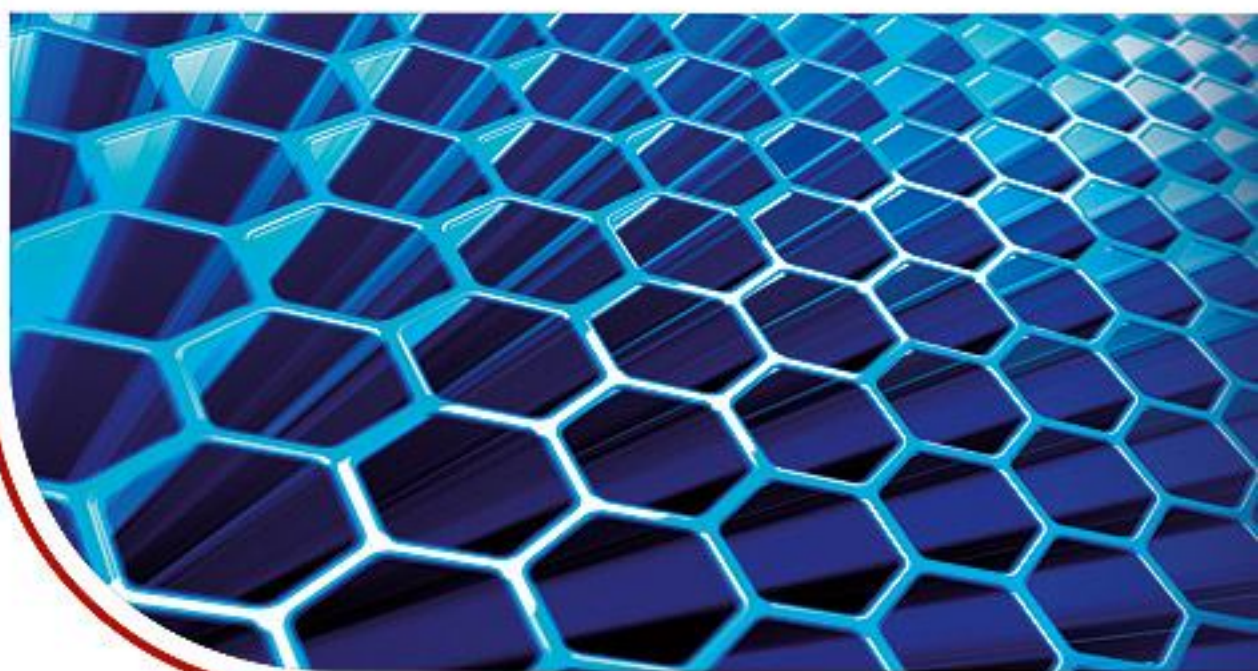

Παναγιώτης Κ. Παναγιώτου
Δρ. Νομικής, Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω,
Αναπληρωτής Καθηγητής ΑΤΕΙ Θεσσαλίας

Το Δικαίωμα ψήφου στις Κεφαλαιουχικές Εταιρίες

- Εμπορευσιμότητα, Εξαγορά, Μεταβίβαση, Αντιπροσώπευση, Αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου
- Συγκρούσεις συμφερόντων και δικαστικός έλεγχος της ψήφου

Παναγιώτης Κ. Παναγιώτου

Δρ. Νομικής, Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω,
Αναπληρωτής Καθηγητής ΑΤΕΙ Θεσσαλίας

Το Δικαίωμα ψήφου στις Κεφαλαιουχικές Εταιρίες

- Εμπορευσιμότητα, Εξαγορά, Μεταβίβαση,
Αντιπροσώπευση, Αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου
- Συγκρούσεις συμφερόντων και δικαστικός έλεγχος της ψήφου

Το Δικαίωμα ψήφου στις Κεφαλαιουχικές Εταιρίες
Παναγιώτης Κ. Παναγιώτου

ISBN 978-960-562-323-4

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Θεόδωρος Μαστρογιάννης
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Ρούσσα Πετράτου
Παραγωγή:	NB Production AM011014M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομιάλη 23, 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org
Αθήνα: Μαυρομιάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521
Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212
Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600
Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

member of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

Dr. jur. Panagiotis K. Panagiotou

Stellvertretender Professor für Handelsrecht an der Technische Universität Thessalien,
Griechenland und Rechtsanwalt beim Obersten Gerichtshof in Athen

Das Stimmrecht im Kapitalgesellschaftsrecht

Der Grundsatz der Gleichbehandlung der Aktionäre
Ein Beitrag zum Recht der Kapitalgesellschaften

NOMIKI BIBLIOTHIKI

The right to vote in capital companies
Panagiotis K. Panagiotou

ISBN 978-960-562-323-4

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

member of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

© 2014, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Panagiotis K. Panagiotou, Ph.D

Assistant Professor of Law at the Technical University of Thessaly,
Greece and Attorney at Law of the Supreme Court of Athens

The right to vote in capital companies

The principle of equal treatment of shareholders
A contribution to the Company Law

NOMIKI BIBLIOTHIKI

Στην αγαπημένη μου μητέρα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μονογραφία πραγματεύεται τα ζητήματα συμμετοχής και ψήφου στις κεφαλαιουχικές εταιρίες (ΑΕ, ΕΠΕ, ΙΚΕ, ΕΕΜ). Συγχρόνως δε ερευνά τα προβλήματα που θέτει η θεμελιώδης αρχή της ίσης μεταχείρισης των εταίρων και αυτά των σχέσεων της πλειοψηφίας με τη μειοψηφία.

Τα προβλήματα αυτά εμφανίζονται στο δίκαιο σε έντονη μορφή, αφορούν σε ζητήματα που δημιουργεί η εταιρική σχέση και τα απορρέοντα απ' αυτή εταιρικά δικαιώματα, όπως το εκδηλούμενο και ασκούμενο δικαίωμα ψήφου. Στο ελληνικό εταιρικό δίκαιο αλληλά και γενικά στα δίκαια του ηπειρωτικού κύκλου, σε αντίθεση με τα αγγλοσαξονικά, κρατεί ως δόγμα η αρχή του αδιαίρετου της εταιρικής σχέσης και της μη απόσχισης των δικαιωμάτων ψήφου απ' αυτή. Ο αποχωρισμός του δικαιώματος ψήφου από τη μετοχή / την εταιρική συμμετοχή αποτελεί κεντρικό ζήτημα της παρούσας έρευνας. Πρόκειται για την αυτοτελή μεταβίβαση του δικαιώματος ψήφου χωρίς τη συμμεταβίβαση και της μετοχής / του εταιρικού μεριδίου. Συγκεκριμένα, τα προβλήματα οφείλονται προπαντός στη σύγκρουση συμφερόντων, που επικρατεί στις κεφαλαιουχικές εταιρίες, στην επιρροή που επιδιώκεται σ' αυτές μέσω της ψήφου, ως μέσου συλλογικής λήψης αποφάσεων, στην απόκτηση ιδιαίτερης εξουσίας, στην αιώνια έριδα της πλειοψηφίας με τη μειοψηφία.

Ακόμη, το δικαίωμα ψήφου θέτει ζητήματα ως προς το αν μπορεί να υπόκειται σε αυτόνομες ιδιωτικές συμφωνίες. Ερωτάται, δηλαδή, αν μπορεί να έχει εφαρμογή η ΑΚ 361 επί της ψήφου, με δεδομένο ότι οι μέτοχοι της πλειοψηφίας συνήθως επιχειρούν μέσω συμφωνιών την ενδυνάμωση της θέσης τους στην εταιρία. Συχνό είναι το φαινόμενο η πλειοψηφία να εμφορείται από προσωπικά συμφέροντα και να προσεγγίζει το συμβατικό δίκαιο, όπου δεν υπάρχει από το νόμο διευθέτηση συμφερόντων. Αυτή προσπαθεί μεταξύ άλλων τεχνασμάτων να ενισχύσει τις εξουσιαστικές ψήφους στην εταιρία με τη σύσταση ενοχικών εξωεταιρικών συμβάσεων ψήφου. Με τον τρόπο αυτό η πλειοψηφία δεν εξασφαλίζει τη γενική εταιρική ευημερία της εταιρίας, αλλιά συχνά ανατρέπει με τις πράξεις της την εσωτερική ευταξία σ' αυτή, δημιουργώντας ζητήματα προστασίας της μειοψηφίας.

Με αυτές τις διαπιστώσεις τίθεται το ζήτημα, αν το μέλος του νομικού προσώπου μπορεί να συμπληρώνει ή να υποκαθιστά την οργάνωση της εταιρίας με τέτοιου είδους ενοχικές συμφωνίες. Το ερώτημα λοιπόν που διατρέχει την όλη μονογραφία είναι: *Εξαναγκασμός ή ελευθερία στη διαμόρφωση της εταιρικής σύμβασης ως προς τη διαμόρφωση των μετοχικών δικαιωμάτων.*

Οι υφιστάμενες ρυθμίσεις δεν είναι ικανές να καλύψουν τα ζητήματα αυτά και θα μπορούσαν να θεωρηθούν με βάση την αντισταθμιστικότητα αναποτελεσματικές, αφού ο ελληνικός νόμος είναι φειδωλός στην εξασφάλιση του μετόχου μειοψηφίας και των δικαιωμάτων του. Βεβαίως δε θα πρέπει να παραγνωρίζεται ότι τα τελευταία χρόνια έγιναν θετικά βήματα με το Ν 3884/2010 στα πλαίσια της υγιούς εταιρικής διακυβέρνησης. Στην ίδια κατεύθυνση ήταν και η θέσπιση της προστατευτικής αρχής της ίσης μεταχείρισης στο

δίκαιο των ανωνύμων εταιρών. Ωστόσο, η βελτίωση της θέσης των μετόχων μειωσιμότητας θα μπορούσε να είχε βελτιωθεί με το Ν 3604/2007 αλλήλως προς το ζήτημα αυτό υπήρξε ατομική του νομοθέτη.

Η λύση των παραπάνω προβλημάτων εξετάζεται από συγκριτική άποψη με αναφορά στα δίκαια γερμανικής προέλευσης χωρίς μάλιστα να παραλείπονται άλλα δίκαια της κεντροευρωπαϊκής οικογένειας. Το δικαίωμα ψήφου και οι σχετικές ρυθμίσεις του γερμανικού δικαίου (§ 134-136 AktG u. § 47 GmbHG) ερευνώνται συγκριτικά στο σύνολό τους. Ιδιαίτερα ενδιαφέρει η συγκρότηση, οργάνωση του νομικού προσώπου εταιρίας στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων στη γερμανική έννομη τάξη, ο τρόπος με τον οποίο αυτή αντιμετωπίζει και ερμηνεύει τα προβλήματα αυτά.

Άξιον σημειώσεως είναι ότι ο κίνδυνος πάντα του νομικού, που ερευνά επιστημονικά, είναι να μην αντιληφθεί κάποια στιγμή ότι κατά την αξιολόγηση ενός ζητήματος χρησιμοποίησε κριτήρια που δεν βρίσκουν έρεισμα στο δικαίό του, όπως μπορεί να συμβεί και το αντίθετο να μείνει τόσο προσκολλημένος σε σχήματα με τα οποία έχει συνηθίσει να σκέφτεται στο πλαίσιο της δικής του έννομης τάξης, ώστε να μην ερευνήσει τη λύση του προβλήματος σε μία άλλη έννομη τάξη. Έτσι, θα πρέπει ο νομικός να επιχειρήσει να δει το πρόβλημα σε άλλες διαστάσεις απ' αυτή που έχει συνηθίσει να το βλέπει με βάση λύσεις που προσφέρουν άλλα συστήματα δικαίου, ώστε να δει καθαρότερα τα όρια του συστήματος δικαίου μέσα στα οποία πρέπει να κινηθεί. Δικαίως, ο αείμνηστος νομοδιδάσκαλος Αθ. Λιτζερόπουλος παρατηρεί ότι μπορεί ένας νομικός να αποφύγει τόσο τον κίνδυνο από την απομόνωσή του στο δόγμα του δικού του δικαίου όσο και τον κίνδυνο από την άκριτη μεταφορά απόψεων που υποστηρίζονται στο πλαίσιο ξένων εννόμων τάξεων (*Δωρής Φ.*, Η μικροσυγκριτική, σ. 3, 8).

Κύριος σκοπός της έρευνας είναι η προσπάθεια επίλυσης προβλημάτων, που αντιμετωπίζει ο εφαρμοστής του δικαίου στην πράξη. Γι' αυτό η έρευνα είναι προσανατολισμένη πέραν των θεωρητικών αναπτύξεων της και στην πρακτική επιχειρηματολογία.

Με αυτές τις σκέψεις παραδίδω τη μελέτη στην αυστηρή κρίση του αναγνώστη, αναμένοντας την κατανόηση και επιείκειά του για όποιες παραλείψεις και ενδεχόμενες αστοχίες.

Έναυσμα και εφόδιο για την παρούσα μονογραφία αποτέλεσε η εξαιρετη διδακτορική διατριβή του Καθηγητή κ. *Ε. Περάκη* «Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος ψήφου του μετόχου, 1976». Ακόμη, οι ειδικές αξιολογικές εργασίες των συναδέλφων νομικών, *Ταρνανίδου Χριστίνα* «Ειδικά δικαιώματα των μετόχων εισηγμένων εταιριών, 2009» και *Μήτσου Άννα*, «Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου στις εισηγμένες εταιρίες, 2009». Από τότε δεν εμφανίσθηκε άλλο συστηματικό έργο, που να προβαίνει σε καθολική ανάλυση του δικαιώματος ψήφου στις κεφαλαιουχικές εταιρίες.

Τέλος, θα ήταν παράλειψη να μην ευχαριστήσω την οικογένειά μου, η οποία μου έδωσε την ηρεμία, αλλήλως και τη δύναμη να αποπερατώσω και αυτό το έργο.

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014

Παναγιώτης Κ. Παναγιώτου
Αναπληρωτής Καθηγητής ΑΤΕΙ Θεσσαλίας, Δ.Ν., Δικηγόρος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ..... IX

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....XXIX

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το δικαίωμα ψήφου ως μέσο ελέγχου της επιχείρησης.....	1
2. Σύγκρουση συμφερόντων στην εταιρία.....	2
3. Η αρχή της πλειοψηφίας στην ΓΣ και οι περιορισμοί της	4
4. Το δικαίωμα ψήφου και η εταιρική διακυβέρνηση (Corporate Governance)	6
4.1. Ο διαχωρισμός ιδιοκτησίας και ελέγχου	6
4.2. Ενίσχυση των δικαιωμάτων της μειοψηφίας	8
5. Η εξέλιξη του δικαίου των ΑΕ	9
§ 1. Αντικείμενο της έρευνας.....	12
§ 2. Διάρθρωση της έρευνας.....	16

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΨΗΦΟΥ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΑΕ.

ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΨΗΦΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ, ΕΝΝΟΙΑ, ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΨΗΦΟΥ

§ 1. Νομοθετική ρύθμιση/εξέλιξη του δικαιώματος ψήφου στην ΑΕ.....	37
I. Το Ελληνικό δίκαιο.....	37
1. Το προϊσχύσαν δίκαιο.....	37
2. Το ισχύον δίκαιο	39
2.1. Το δικαίωμα ψήφου	39
2.2. Η αρχή της ισότητας	41
2.3. Το δικαίωμα ψήφου σε ενέχυρο και επικαρπία μετοχών	42
2.4. Αντιπροσώπευση άσκησης του δικαιώματος ψήφου από πιστωτικά ιδρύματα.....	44
II. Το αλλοδαπό δίκαιο	45
1. Το Γερμανικό δίκαιο	45
1.1. Το δικαίωμα ψήφου	45

1.2. Το δικαίωμα ψήφου και η άσκησή του από πιστωτικό ίδρυμα (§ 135 AktG).....	46
1.3. Ο αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου	46
1.4. Περιορισμός των δικαιωμάτων ψήφου στις συνδεδεμένες επιχειρήσεις	46
2. Το Ελβετικό δίκαιο	46
3. Το Γαλλικό δίκαιο	47
4. Το Αγγλικό δίκαιο.....	47
§ 2. Έννοια, περιεχόμενο, έκταση του δικαιώματος ψήφου	48
I. Η έννοια της ψήφου	48
II. Περιεχόμενο του δικαιώματος ψήφου	48
III. Η έκταση του δικαιώματος ψήφου	48
1. Η αρχή της αντιστοιχίας των μετοχικών δικαιωμάτων προς την ονομαστική αξία της μετοχής.....	48
2. Άνισες εισφορές.....	49
IV. Διάκριση δικαιώματος συμμετοχής και ψήφου.....	50
§ 3. Η οικονομική σημασία της ψήφου	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	
§ 4. Η νομική φύση της ψήφου	53
I. Η νομική φύση του δικαιώματος ψήφου	53
II. Η νομική φύση της διδόμενης ψήφου	54
§ 5. Η νομική φύση της απόφασης	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ	
§ 6. Το ενιαίο της άσκησης του δικαιώματος ψήφου	56
§ 7. Νομιμοποιούμενα πρόσωπα άσκησης του δικαιώματος ψήφου στη ΓΣ	57
I. Άσκηση του δικαιώματος ψήφου από το μέτοχο	57
II. Άσκηση του δικαιώματος ψήφου από τρίτα πρόσωπα	58
Α. Αντιπροσώπευση ψήφου από φυσικά ή νομικά πρόσωπα (Proxy Voting).....	59
1. Διορισμός και ανάκληση αντιπροσώπου του μετόχου	61
2. Καταστατικό και αποκλεισμός αντιπροσώπου	61
3. Η σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ αντιπροσώπου και μετόχου	62
4. Υποχρέωση πίστης στην αντιπροσώπευση της ψήφου;	62

5. Νομιμοποίηση συμμετοχής στη ΓΣ του αντιπροσώπου	63
6. Συνέπειες από την άσκηση του δικαιώματος ψήφου χωρίς πληρεξουσιότητα.....	63
B. Η αντιπροσώπευση της ψήφου στο αλληλοδαπό δίκαιο	63
1. Το γερμανικό δίκαιο	63
2. Το ελβετικό δίκαιο	64
2.1. Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου σε κοινωνία δικαίου επί μετοχής.....	64
2.2. Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου στην επικαρπία μετοχών και στις ονομαστικές μετοχές	64
2.3. Το δίκαιο των ΗΠΑ	64
Γ. Αντιπροσώπευση ψήφου από πιστωτικά ιδρύματα.....	65
1. Το ελληνικό δίκαιο	65
2. Το γερμανικό δίκαιο	65
2.1. Η νομοθετική ρύθμιση.....	65
2.2. Αποζημίωση μετόχων	68
3. Το ελβετικό δίκαιο	68
3.1. Ο ανεξάρτητος αντιπρόσωπος ψήφου (unabhängiger Stimmrechtsvertreter).....	68
3.2. Ο αντιπρόσωπος φύλαξης και διαχείρισης τίτλων (Depotvertreter).....	69
Δ. Συμπλήρωση κενών του ελληνικού δικαίου ΑΕ	69
§ 8. Όρια κατά την άσκηση του δικαιώματος ψήφου	69

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΨΗΦΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΨΗΦΟΥ

§ 9. Η διάσπαση της αρχής του αδιαίρετου της μετοχής και η αυτοτέλεια του δικαιώματος ψήφου	75
I. Το πρόβλημα	75
II. Η μετοχική σχέση και τα δικαιώματα του μετόχου.....	75
1. Η έννοια της μετοχικής σχέσης	75
2. Το περιεχόμενο της μετοχικής σχέσης	76
3. Η νομική φύση της μετοχικής σχέσης	77
4. Τα μετοχικά δικαιώματα.....	77
III. Το δικαίωμα ψήφου ως αυτοτελές δικαίωμα	78

1. Το αδιάσπαστο της μετοχικής σχέσης	78
2. Εκχώρηση του δικαιώματος ψήφου	79
3. Καταστατικό και εκχώρηση της ψήφου	82
4. Η θέση της γερμανικής νομολογίας	83
5. Διαφορά εκχώρησης του δικαιώματος ψήφου από την ανάθεση άσκησης της ψήφου (sog. Legitimationszession)	83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΕΝΟΧΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΔΕΣΜΕΥΣΗΣ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ Η ΕΞΑΓΟΡΑ ΨΗΦΟΥ

§ 10. Εξωεταιρικές συμφωνίες δέσμευσης ψήφου	84
<i>I. Γενικά</i>	84
<i>II. Το πρόβλημα</i>	84
<i>III. Η αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας και η ψήφος.....</i>	87
<i>IV. Τα χαρακτηριστικά της σύμβασης δέσμευσης ψήφου</i>	87
<i>V. Το περιεχόμενο της σύμβασης δέσμευσης ψήφου</i>	88
<i>VI. Η νομική φύση των συμβάσεων δέσμευσης ψήφου.....</i>	88
<i>VII. Το επιτρεπτό των συμβάσεων δέσμευσης ψήφου</i>	89
1. Οι συμφωνίες δέσμευσης ψήφου μεταξύ των μετόχων	91
2. Οι συμφωνίες δέσμευσης ψήφου με μη μετόχους.....	92
2.1. Η θέση της θεωρίας	92
2.2. Η θέση της γερμανικής νομολογίας.....	93
<i>VIII. Τα είδη των συμβάσεων δέσμευσης ψήφου</i>	93
A. Διαρκείς συμβάσεις δέσμευσης ψήφου αορίστου χρόνου	93
1. Συμβάσεις ψήφου με τη μορφή της σύμβασης ανεξαρτήτων υπηρεσιών.....	94
2. Συμβάσεις ψήφου με τη μορφή της κοινωνίας του αστικού δικαίου/της εξωτερικής εταιρίας	94
3. Κοινοπρακτικές συμβάσεις ψήφου	95
B. Συμβάσεις δέσμευσης ψήφου ορισμένου χρόνου	95
<i>IX. Τύπος των συμβάσεων ψήφου</i>	96
<i>X. Καταγγελία των συμβάσεων δέσμευσης ψήφου</i>	96
1. Καταγγελία της σύμβασης δέσμευσης ψήφου αορίστου χρόνου	96
2. Καταγγελία της σύμβασης δέσμευσης ψήφου ορισμένου χρόνου	96
2.1. Σπουδαίος λόγος	97
2.2. Καταστατική άρση της καταγγελίας;	97
<i>XI. Οι συνέπειες των συμβάσεων δέσμευσης ψήφου</i>	97
1. Ακυρότητα των συμφωνιών ψήφου (ΑΚ 178).....	97

2. Η ακυρότητα της σύμβασης δέσμευσης ψήφου (ΑΚ 174)	98
3. Αναγκαστική εκτέλεση στη δεσμευτική ψήφο ή αγωγή αποζημίωσης;	99
3.1. Αναγκαστική εκτέλεση	99
3.2. Αποζημίωση	101
4. Ακυρωσία της απόφασης	102
XII. Οι εξωεταρικές συμφωνίες ψήφου στο αλλοδαπό δίκαιο	102
1. Στο δίκαιο των ΗΠΑ	102
2. Στο δίκαιο του Καναδά	103
3. Στο Ελβετικό δίκαιο	103
4. Στο Αγγλικό δίκαιο	103
5. Στο Γαλλικό δίκαιο	103
6. Στο Βελγικό δίκαιο	104
7. Στο Ιταλικό δίκαιο	105
8. Στο Γερμανικό δίκαιο	105
§ 11. Απαγόρευση της εμπορίας της ψήφου (εξαγορά της ψήφου)	105
I. Το ελληνικό δίκαιο	105
II. Το γερμανικό δίκαιο	107
III. Διαφορές εξωεταρικών συμφωνιών ψήφου και συμφωνιών εξαγοράς τους	107
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΨΗΦΟΥ	
§ 12. Αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου στη ΓΣ	108
I. Γενικά	108
II. Το πρόβλημα	108
III. Η νομοθετική ρύθμιση στο ελληνικό δίκαιο	108
IV. Η νομοθετική ρύθμιση στο γερμανικό δίκαιο	111
1. Πεδίο εφαρμογής της §136 AktG	111
2. Περιεχόμενο και σκοπός της §136 AktG	111
V. Καταστατικό και αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου	113
VI. Περιορισμοί των εξωεταρικών συμφωνιών δέσμευσης της ψήφου	113
VII. Ο αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου και η σύγκρουση συμφερόντων στην ΑΕ	114
VIII. Η προσφορά της άρσης της αυτοτέλει της νομικής προσωπικότητας στη σύγκρουση συμφερόντων (<i>Durchgriffsproblematik</i>).....	115
IX. Αντιπροσώπευση και αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου	118

<i>Χ. Αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου και εφαρμογή της ΑΚ 235</i>	118
<i>ΧΙ. Έννοιες συνέπειες του αποκλεισμού της ψήφου</i>	119
1. Μη υπολογισμός της απαγορευμένης ψήφου.....	119
2. Ακυρότητα ψήφου και ακυρωσία της απόφασης.....	119
3. Αποζημίωση της εταιρίας.....	120

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΨΗΦΟΥ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΜΗ ΕΙΣΗΓΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣΗΓΜΕΝΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΨΗΦΟΥ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΜΗ ΕΙΣΗΓΜΕΝΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

§ 13. Η ΓΣ ως ανώτατο όργανο της ΑΕ	123
§ 14. Η σύγκληση και συγκρότηση της ΓΣ	124
<i>A. Η σύγκληση και προπαρασκευή της ΓΣ</i>	124
I. Η έννοια της σύγκλησης	124
II. Η νομική φύση των διατάξεων της σύγκλησης της ΓΣ	125
III. Τόπος και χρόνος σύγκλησης της ΓΣ	125
IV. Αρμοδιότητα σύγκλησης της ΓΣ	125
1. <i>Αρμόδιο όργανο σύγκλησης της ΓΣ</i>	125
2. <i>Καταστατικό και δικαίωμα σύγκλησης της ΓΣ</i>	126
V. Διαδικασία σύγκλησης της ΓΣ	127
1. <i>Προπαρασκευαστικές ενέργειες σύγκλησης της ΓΣ</i>	127
2. <i>Περιεχόμενο της πρόσκλησης της ΓΣ</i>	127
3. <i>Το νομότυπο της πρόσκλησης και η δημοσίευση</i>	127
3.1. <i>Καταστατικές διαμορφώσεις και δημοσιότητα της πρόσκλησης</i>	127
3.2. <i>Η προθεσμία δημοσίευσης της πρόσκλησης</i>	128
VI. <i>Λήψη αποφάσεων</i>	128
1. <i>Αρχική συνήθη και καταστατική ΓΣ</i>	128
2. <i>Επαναληπτική ΓΣ</i>	129
<i>B. Η συγκρότηση της ΓΣ</i>	131
I. Η έννοια της συμμετοχής.....	131
II. Η νομική φύση των διατάξεων της συγκρότησης της ΓΣ.....	131
III. <i>Νομιμοποιούμενα πρόσωπα για άσκηση του δικαιώματος ψήφου</i>	131
1. <i>Δικαιούμενοι συμμετοχής στη ΓΣ</i>	131
2. <i>Καταστατικό και νομιμοποίηση των εταίρων</i>	131

3. Αρμόδιο όργανο ελέγχου της νομιμοποίησης των μετόχων	132
IV. Διαδικασία συμμετοχής στη ΓΣ.....	132
1. Κατάθεση μετοχών	132
2. Κατάρτιση πίνακα μετόχων δικαιουμένων ψήφου	133
2.1. Τοιχοκόλληση πίνακα μετόχων δικαιουμένων ψήφου	133
2.2. Ακυρωσία απόφασης	133
V. Ηλεκτρονική ψηφοφορία στη ΓΣ	134
VI. Ψήφος με αντιπρόσωπο (Proxy Voting).....	134

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΨΗΦΟΥ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΜΕΝΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΥΓΙΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ (CORPORATE GOVERNANCE)

§ 15. Η συμμετοχή και η άσκηση του δικαιώματος ψήφου στις εισηγμένες ΑΕ	135
I. Εισαγωγικά.....	135
II. Σύγκληση ΓΣ	136
III. Προϋποθέσεις νόμιμης σύγκλησης ΓΣ	136
1. Τόπος σύγκλησης της ΓΣ.....	136
2. Πρόσκληση	136
IV. Περιεχόμενο της πρόσκλησης της ΓΣ	136
V. Προετοιμασία της ΓΣ	138
VI. Δημοσίευση της πρόσκλησης.....	138
VII. Η προθεσμία δημοσίευσης της πρόσκλησης	139
VIII. Ηλεκτρονική ψηφοφορία και ψηφοφορία δι' αλληλογραφίας.....	139
1. Η ρύθμιση στο Ελληνικό δίκαιο	139
1.1. Ψηφοφορία με ηλεκτρονικά μέσα	139
1.2. Ψηφοφορία με αλληλογραφία	140
2. Η ρύθμιση στο Γερμανικό δίκαιο	140
2.1. Γενικά	140
2.2. Το πρόβλημα	140
2.3. Η αντιμετώπιση του προβλήματος της ΓΣ μέσω διαδικτύου	141
2.4. Η ψηφοφορία με κάρτες ψήφου	142
2.5. Η περίπτωση της GmbH	142
IX. Ειδικό όροι και προϋποθέσεις συμμετοχής στις ΓΣ εισηγμένων εταιριών	142
X. Δικαιούμενοι συμμετοχής στη ΓΣ	143
1. Προσωπική συμμετοχή και άσκηση του δικαιώματος ψήφου	143

2. Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου μέσω τρίτου	143
3. Διαδικασία νομιμοποίησης.....	143
4. Κατάρτιση και τοιχοκόλληση πίνακα μετόχων δικαιουμένων ψήφου - Συνέπειες	144
<i>XI. Λήψη αποφάσεων και επαναληπτική ΓΣ</i>	<i>144</i>
<i>XII. Αποτελέσματα ψηφοφορίας.....</i>	<i>144</i>
<i>XIII. Ελαττώματα σύγκλησης και συγκρότησης της ΓΣ</i>	<i>144</i>
1. Ελαττώματα σύγκλησης της ΓΣ	144
2. Ελαττώματα συγκρότησης της ΓΣ	145

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΨΗΦΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΚΥΡΩΣΕΙΣ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

§ 16. Κυρώσεις λόγω ελαττωματικότητας της ψήφου και η επίδρασή της στο κύρος της απόφασης.....	149
<i>I. Το πρόβλημα</i>	<i>149</i>
<i>II. Η ψήφος και η απόφαση</i>	<i>150</i>
<i>III. Η επίδραση της ελαττωματικής ψήφου επί της αποφάσεως. Υποβολή ελαττωματικής ψήφου σε δικαστικό έλεγχο;</i>	<i>150</i>
<i>IV. Η επίδραση της άκυρης ψήφου (μερική ακυρότητα) στο κύρος της απόφασης</i>	<i>153</i>
<i>V. Εφαρμογή των διατάξεων ΑΚ 174, 178 και στη διδόμενη ψήφο;</i>	<i>154</i>
<i>VI. Περιπτώσεις καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος ψήφου</i>	<i>154</i>
<i>VII. Ευθύνη από την καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος ψήφου.....</i>	<i>155</i>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

§ 17. Ελαττωματικές αποφάσεις της ΓΣ.....	158
<i>I. Ανυπόστατες αποφάσεις.....</i>	<i>158</i>
<i>II. Άκυρες αποφάσεις</i>	<i>158</i>
<i>III. Ακυρώσιμες αποφάσεις.....</i>	<i>160</i>
<i>IV. Αποζημίωση</i>	<i>161</i>
<i>V. Εταιρική και ατομική αγωγή (actio pro socio)</i>	<i>162</i>

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ
ΕΥΘΥΝΗΣ, ΣΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΤΕΡΟΡΡΥΘΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΚΑΤΑ ΜΕΤΟΧΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

§ 18. Το δικαίωμα ψήφου	167
<i>I. Η νομοθετική ρύθμιση</i>	167
1. Το ελληνικό δίκαιο	167
2. Το γερμανικό δίκαιο	168
<i>II. Η έννοια και φύση της ψήφου</i>	168
<i>III. Η έκταση της άσκησης του δικαιώματος ψήφου</i>	169
1. Μέτρο προσδιορισμού	169
2. Καταστατικές διαμορφώσεις	169
<i>IV. Αναστολή των δικαιωμάτων ψήφου</i>	169
<i>V. Το ενιαίο της άσκησης του δικαιώματος ψήφου</i>	170
1. Το ενιαίο της άσκησης του δικαιώματος ψήφου	170
2. Καταστατικές διαμορφώσεις	170
<i>VI. Η αρχή της απαγόρευσης απόσχισης του δικαιώματος ψήφου</i>	171
<i>VII. Εκχώρηση του δικαιώματος ψήφου</i>	171
1. Το επιτρεπτό ή μη της εκχώρησης του δικαιώματος ψήφου	171
2. Καταστατικές διαμορφώσεις	172
<i>VIII. Διαφοροποίηση της απαγόρευσης απόσχισης από την ανάθεση άσκησης της ψήφου σε τρίτο και την αντιπροσώπευση</i>	173
1. Η ανάθεση άσκησης της ψήφου σε τρίτο (Legitimationszession)	173
2. Η αντιπροσώπευση της ψήφου	174
<i>IX. Άσκηση του δικαιώματος ψήφου από αντιπρόσωπο</i>	174
1. Η ρύθμιση στο νόμο	174
2. Καταστατικό και αντιπροσώπευση	174
3. Τύπος και αντιπροσώπευση	175
4. Πληρεξουσιότητα	175
5. Συνέπειες από την άσκηση του δικαιώματος ψήφου χωρίς πληρεξουσιότητα	175

§ 19. Ενοχικές συμβάσεις δέσμευσης ψήφου	176
<i>I. Περιεχόμενο της σύμβασης δέσμευσης ψήφου</i>	176
<i>II. Η νομική φύση των συμβάσεων δέσμευσης ψήφου</i>	176
<i>III. Το επιτρεπτό των συμβάσεων δέσμευσης ψήφου</i>	177
1. Συμβάσεις δέσμευσης της ψήφου μεταξύ των εταίρων	177
2. Συμβάσεις δέσμευσης της ψήφου με τρίτο – μη μέλος	177
<i>IV. Περιορισμοί της σύμβασης δέσμευσης ψήφου</i>	177
1. Περιορισμοί από τις γενικές και εταιρικές αρχές	177
2. Περιορισμοί από το καταστατικό	178
<i>V. Διαφορά σύμβασης δέσμευσης της ψήφου και αποκλεισμού της ψήφου</i>	178
<i>VI. Κυρώσεις από τη σύμβαση δέσμευσης ψήφου</i>	179
1. Γενικά	179
2. Αναγκαστική εκτέλεση	179
3. Αγωγή αποζημίωσης και ακυρώσεως	180
<i>VII. Εξαγορά ψήφου</i>	180
§ 20. Αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου	180
<i>I. Νομοθετική ρύθμιση</i>	180
<i>II. Σκοπός της διάταξης</i>	181
<i>III. Προϋποθέσεις αποκλεισμού της ψήφου</i>	182
<i>IV. Πεδίο εφαρμογής του αποκλεισμού της ψήφου</i>	182
1. Περιπτώσεις εφαρμογής του αποκλεισμού της ψήφου	182
2. Περιπτώσεις μη εφαρμογής του αποκλεισμού της ψήφου	184
3. Σύγκρουση συμφερόντων και η εφαρμογή του άρθ. 235 ΑΚ	184
4. Αποκλεισμός των αντιπροσώπων από το δικαίωμα ψήφου	184
<i>V. Καταστατικό και αποκλεισμός της ψήφου</i>	185
<i>VI. Νομικές συνέπειες του αποκλεισμού της ψήφου</i>	185
1. Γενικά	185
2. Ακυρότητα της απαγορευμένης ψήφου	185
3. Απαγορευμένη ψήφος και απόφαση	185
4. Αποζημίωση	186
4.1. Πρώτη νομική βάση (ενδοσυμβατική ευθύνη)	186
4.2. Δεύτερη νομική βάση (αδικοπρακτική ευθύνη)	187
4.3. Η επιλογή των δύο νομικών βάσεων	188
4.4. Διάδικοι	189
4.5. Υπόχρεοι για αποζημίωση	189

§ 21. Ελαττωματικότητα των αποφάσεων	189
I. Ψήφος και επίδραση επί της απόφασης	189
II. Ακυρωσία – ακυρότητα- ανυπόστατες αποφάσεις	190
III. Αποζημίωση	191
IV. Ατομική αγωγή (Actio pro socio).....	191
§ 22. Το δικαίωμα σύγκλησης και συμμετοχής στη συνέλευση	192
A. Η σύγκληση της συνέλευσης των εταίρων	192
I. Η έννοια της σύγκλησης.....	192
II. Το δικαίωμα σύγκλησης.....	192
III. Διαδικασία σύγκλησης	193
B. Η συγκρότηση της συνέλευσης των εταίρων.....	193
I. Η έννοια της συμμετοχής.....	193
II. Δικαιούμενοι συμμετοχής στη συνέλευση	193
III. Απαρτία και πλειοψηφία.....	193

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

§ 23. Το δικαίωμα ψήφου	195
I. Γενικά	195
II. Η νομοθετική ρύθμιση	196
III. Η έκταση του δικαιώματος ψήφου	196
IV. Το αδιάσπαστο της εταιρικής σχέσης και η ψήφος	197
V. Η αντιπροσώπευση της ψήφου	197
VI. Συμβάσεις δέσμευσης ψήφου	197
VII. Αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου	198
VIII. Το δικαίωμα σύγκλησης και συμμετοχής στη Σ.Τ.Ε	198
A. Η σύγκληση της Σ.Τ.Ε	198
1. Η έννοια της σύγκλησης.....	198
2. Το δικαίωμα σύγκλησης	198
3. Διαδικασία σύγκλησης.....	199
4. Τόπος σύγκλησης της συνέλευσης και τηλεδιάσκεψη	199
B. Η συγκρότηση της Σ.Τ.Ε	200
1. Η έννοια της συμμετοχής.....	200
2. Δικαιούμενοι συμμετοχής στη Σ.Τ.Ε.....	200
Γ. Λήψη των αποφάσεων	200

1. Αρμόδιο όργανο	200
2. Πλειοψηφία των εταιρικών μεριδίων.....	200
3. Καταστατικό και λήψη των αποφάσεων.....	201
3.1. Πρόβλεψη του διπλού συστήματος πλειοψηφίας (μεριδίων και εταίρων)	201
3.2. Καθιέρωση ομοφωνίας	201
Δ. Αποφάσεις των εταίρων χωρίς συνέλευση	202
ΙΧ. Ελαττωματικότητα των αποφάσεων	202
Χ. Αποζημίωση	203
ΧΙ. Εταιρική και ατομική αγωγή (<i>actio pro socio</i>)	203

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΤΕΡΟΡΡΥΘΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΚΑΤΑ ΜΕΤΟΧΕΣ

§ 24. Το δικαίωμα ψήφου και συμμετοχής	207
I. Γενικά	207
II. Τα πρόβλημα.....	208
III. Η γενική συνέλευση.....	208
1. Εισαγωγικά	208
2. Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου από τους ομόρρυθμους εταίρους....	209
2.1. Το σύστημα της αναλογικής ψήφου	209
2.2. Το σύστημα της ισότιμης ψήφου	210
3. Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου από τον ετερόρρυθμο εταίρο	211
4. Η αντιπροσώπευση της ψήφου	212
IV. Η αρχή της απαγόρευσης της αυτοτελούς μεταβίβασης του δικαιώματος ψήφου	212
V. Αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου	212
VI. Ενοχικές συμβάσεις δέσμευσης της ψήφου	212
VII. Η σύγκληση και η συγκρότηση της συνέλευσης	213
1. Η έννοια	213
2. Η νομική φύση των κανόνων.....	213
3. Οι εφαρμοστέες διατάξεις.....	213
4. Το αρμόδιο όργανο συγκρότησης της γενικής συνέλευσης	214
5. Ελαττώματα σύγκλησης και συγκρότησης της ΓΣ και οι συνέπειες	214
VIII. Λήψη αποφάσεων και ελαττωματικότητά τους	214

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΩΣ ΜΕΣΟ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ
ΤΗΣ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΕ

§ 25. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης στο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας	219
<i>I. Εισαγωγικά.....</i>	<i>219</i>
<i>II. Το πρόβλημα</i>	<i>219</i>
<i>III. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης ως βασική αρχή του δικαίου.....</i>	<i>220</i>
<i>IV. Προέλευση της αρχής της ίσης μεταχείρισης</i>	<i>221</i>
<i>V. Η νομοθετική ρύθμιση της αρχής της ισότητας και ίσης μεταχείρισης στο δίκαιο των ΑΕ.....</i>	<i>221</i>
1. Η αρχή της ισότητας.....	221
1.1. Στις γενικές διατάξεις του ΑΚ και στην αστική εταιρία	221
1.2. Στις ανώνυμες εταιρίες	221
2. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης.....	221
2.1. Στο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας	221
2.2. Στο πτωχευτικό δίκαιο	222
<i>VI. Η έννοια των αρχών της ισότητας και της ίσης μεταχείρισης των μετόχων</i>	<i>223</i>
1. Η έννοια της αρχής της ισότητας.....	223
2. Ο εταιρικός και σωματειακός ορισμός της ίσης μεταχείρισης.....	223
<i>VII. Η αυτοτέλεια ή μη της αρχής της ίσης μεταχείρισης.....</i>	<i>225</i>
<i>VIII. Νομική φύση</i>	<i>227</i>
<i>IX. Πεδίο, έκταση και εύρος εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ...</i>	<i>228</i>
1. Πεδίο εφαρμογής	228
2. Έκταση εφαρμογής	228
3. Χρονικό εύρος εφαρμογής.....	229
<i>X. Το επιτρεπτό της άνισης μεταχείρισης των μετόχων</i>	<i>229</i>
1. Άνιση μεταχείριση μεταξύ των συνεταίρων.....	229
2. Εταιρικό συμφέρον και αρχή της ίσης μεταχείρισης.....	231
<i>XI. Αποκλίσεις από την ίση μεταχείριση των μετόχων με ρύθμιση του καταστατικού;.....</i>	<i>232</i>
<i>XII. Η αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης δικαιώματος (ΑΚ 281).....</i>	<i>233</i>
1. Γενικά	233

2. Η έννοια της κατάχρησης (ΑΚ 281)	234
3. Η εφαρμογή της ΑΚ 281 επί όλων των δικαιωμάτων;	235
4. Η απαγόρευση της κατάχρησης δικαιώματος στο Γερμανικό δίκαιο	236
5. Η απαγόρευση της κατάχρησης δικαιώματος στο Αυστριακό δίκαιο	237
6. Η απαγόρευση της κατάχρησης δικαιώματος στο Ελβετικό δίκαιο.....	237
<i>XIII. Κυρώσεις λόγω προσβολής της αρχής της ίσης μεταχείρισης των μετόχων</i>	238
A. Ακυρωσία ή ακυρότητα της απόφασης της ΓΣ;.....	238
1. Η ακυρωσία	238
2. Η ακυρότητα	238
B. Αξιώσεις αποζημίωσης από αδικοπραξία;	239
1. Αστική ευθύνη/αστική άδικη πράξη	239
2. Άλλες αξιώσεις των θιγομένων μετόχων.....	240
3. Συρροή νομικών θεμελιώσεων/αξιώσεων.....	240
Γ. Νομικές συνέπειες από την αρχή της υποχρέωσης πίστης	242
<i>XIV. Συμπεράσματα</i>	244
1. Συμπερασματική θέση	244
2. Ζητήματα που αξιώνουν νομοθετική παρέμβαση σχετικά με την αρχή της ίσης μεταχείρισης	244

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΕ, ΙΚΕ, ΕΕΜ

§ 26. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης στο δίκαιο της ΕΠΕ, ΙΚΕ και ΕΕΜ	246
<i>I. Γενικά</i>	246
<i>II. Η αρχή της ισότητας</i>	246
1. Στο δίκαιο της ΕΠΕ	246
2. Στο δίκαιο της ΙΚΕ	247
<i>III. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης</i>	247
1. Στο δίκαιο της ΕΠΕ	247
2. Στο δίκαιο της ΙΚΕ	247
3. Στο δίκαιο της ΕΕΜ	247

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

§ 27. Συμπεράσματα - Θέσεις	251
--	-----

§ 28. Θεμελίωση των θέσεων και Προτάσεις	251
A. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΑΕ	251
I. Η διάσπαση - διαμόρφωση της μετοχικής σχέσης και η εκχώρηση του δικαιώματος ψήφου	251
II. Η αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας	252
III. Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου	253
IV. Αντιπροσώπευση της ψήφου	254
V. Οι ενοχικές συμβάσεις δέσμευσης της ψήφου	254
VI. Απαγόρευση και αποκλεισμός της ψήφου.....	255
VII. Το δικαίωμα συμμετοχής και ψήφου στο δίκαιο της μη εισηγμένης ΑΕ	256
VIII. Το δικαίωμα ψήφου και συμμετοχής στο δίκαιο της εισηγμένης ΑΕ	257
IX. Κυρώσεις λόγω ελαττωματικότητας της ψήφου και η επίδραση στο κύρος της απόφασης.....	257
X. Ελαττωματικότητα αποφάσεων ΓΣ	258
A. <i>Ανυπόστατες αποφάσεις</i>	258
B. <i>Άκυρες αποφάσεις</i>	258
Γ. <i>Ακυρώσιμες αποφάσεις</i>	259
B. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	260
I. Η συμπληρωματική εφαρμογή κανόνων στην ΕΠΕ	260
II. Νομική φύση του δικαιώματος ψήφου	260
III. Αυτοτελής μεταβίβαση του δικαιώματος ψήφου	260
IV. Έκταση του δικαιώματος ψήφου	260
V. Ενιαία άσκηση του δικαιώματος ψήφου.....	261
VI. Αντιπροσώπευση ψήφου	261
VII. Ενοχικές συμβάσεις δέσμευσης ψήφου	261
VIII. Αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου.....	262
IX. Η ελαττωματικότητα των αποφάσεων.....	263
Γ. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ	263
I. Η συμπληρωματική εφαρμογή κανόνων στην ΙΚΕ	263
II. Το δικαίωμα ψήφου και η έκτασή του	263
III. Αυτοτελής μεταβίβαση του δικαιώματος ψήφου	264
IV. Αντιπροσώπευση ψήφου	264
V. Συμβάσεις δέσμευσης ψήφου	264
VI. Αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου	264

VII. Σύγκληση και συμμετοχή στην Σ.Τ.Ε.....	265
VIII. Ελαττωματικότητα αποφάσεων	265
Α. Ακυρωσία - Ακυρότητα	265
Β. Αποζημίωση – εταιρική και ατομική αγωγή	266
Δ. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΤΕΡΟΡΡΥΘΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΚΑΤΑ ΜΕΤΟΧΕΣ	267
I. Συμπληρωματική εφαρμογή κανόνων στην ΕΕΜ	267
II. Η γενική συνέλευση	267
III. Καταστατικές διαμορφώσεις	268
IV. Η αντιπροσώπευση ψήφου	269
V. Η εκχώρηση του δικαιώματος ψήφου	269
VI. Αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου	269
VII. Ενοχικές συμβάσεις δέσμευσης ψήφου	269
VIII. Ελαττώματα σύγκλησης και συγκρότησης ΓΣ - Συνέπειες	269
IX. Ελαττωματικότητα αποφάσεων	269
Ε. ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΩΣ ΜΕΣΟ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ.....	270
I. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης στο δίκαιο της ΑΕ.....	270
Α. Προέλευση	270
Β. Έννοια	270
Γ. Η αυτοτέλεια της αρχής της ίσης μεταχείρισης	270
Δ. Το επιτρεπτό της άνισης μεταχείρισης	271
Ε. Καταστατικές διαμορφώσεις	271
ΣΤ. Κυρώσεις λόγω προσβολής της αρχής της ίσης μεταχείρισης	271
Ζ. Νομικές συνέπειες από την αρχή της υποχρέωσης πίστης	272
Η. Προτάσεις	272
II. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης στο δίκαιο της ΕΠΕ –ΙΚΕ– ΕΕΜ	272
Α. Στο δίκαιο της ΕΠΕ	272
Β. Στο δίκαιο της ΙΚΕ.....	272
Γ. Στο δίκαιο της ΕΕΜ	272
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	273
ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ.....	295

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

ΑΕ ή α.ε.	Ανώνυμη εταιρία
αμφ.	αμφισβητείται
ΑΚ	Αστικός κώδικας
α.ν	Αναγκαστικός νόμος
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Αρμ	Αρμενόπουλος
ΑρχΝ	Αρχείο Νομολογίας
ΑστΔ	Αστικό δίκαιο
β.δ	Βασιλικό διάταγμα
Γ.Ε.ΜΗ	Γενικό εμπορικό μητρώο
Γνμδ.	Γνωμοδότηση
ΓΣ ή γσ	Γενική συνέλευση
Δ	Δίκη. Περιοδική Επιθεώρηση Δικονομικού Δικαίου
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών
Δ.Ε.Κ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΕΝ	Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας
ΔικΑΕ & ΕΠΕ	Δίκαιο ανωνύμων εταιριών και εταιριών περιορισμένης ευθύνης
ΔικΕμπΕτ	Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών
δ.π	Δικαίωμα προτίμησης
δσ	Διοικητικό Συμβούλιο
ΔΦΝ	Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας
Δωδ Νομ	Δωδεκανησιακή Νομολογία
ΕγχεμπΔ	Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου
ΕΕ	Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε ή ε.ε	Ετερόρρυθμη εταιρία
ΕΕΔ	Επιθεώρηση Εργατικού Δικαίου
ΕΕΝ	Εφημερίς Ελλήνων Νομικών
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
έκδ.	Έκδοση
ΕλλΔνν ή ΕλλΔ	Ελληνική Δικαιοσύνη

ΕΕμπΔ	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου
ΕμπΔ	Εμπορικό Δίκαιο
Εμπ.Ετ.	Εμπορικές Εταιρίες
ΕΝ ή ΕμπΝ	Εμπορικός Νόμος
ΕνοχΔ	Ενοχικό Δίκαιο
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
επ.	Επόμενα
ε.π.ε ή ΕΠΕ	Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
ε.ε.μ ή ΕΕΜ	Ετερόρρυθμη Εταιρία κατά Μετοχές
ΕρμΑΚ	Ερμηνεία Αστικού Κώδικα
ΕισηγΕΔ	Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου
ΕΤρΑξΔ	Επιθεώρηση Τραπεζικού και Αξιογραφικού Δικαίου
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου (περιοδικό)
ΕρμΑΚ	Ερμηνεία του Αστικού κώδικα
Θ.	Θέμις (περιοδικό)
ΙΚΕ	Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρία
ΙονΕπιθΔ	Ιόνιος Επιθεώρηση του Δικαίου
ΚΝ ή κ.ν.	Κωδικοποιημένος νόμος
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ῆ.	ῆμμα
ΜΑΕ	Μητρώο Ανωνύμων Εταιριών
ΜΠρ ή ΜονΠρ	Μονομελές Πρωτοδικείο
Ν ή ν.	Νόμος
ΝΔ ή νδ	Νομοθετικό διάταγμα
ΝΔ	Νέο Δίκαιο
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
ν.π	Νομικό πρόσωπο ή νομική προσωπικότητα
ν.π.δ.δ.	Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
ΟΕ ή ο.ε	Ομόρρυθμη εταιρία
ΟλΑΠ	Ολομέλεια του Αρείου Πάγου
ό.π.	όπου παραπάνω

παρ.	Παρατηρήσεις (ή παράγραφος)
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠειρΝ	Πειραιϊκή Νομολογία
ΠοήΠ	Ποήυμελές Πρωτοδικείο
π.κ.	παρακάτω
π.π.	παραπάνω
Πρβλ.	Παράβαλε
ΠΣΕΕ	Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου
ΠτΚ	Πτωχευτικός Κώδικας
Σ	Σύνταγμα
ΣΕΕ	Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικολόγων
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας ή συνέλευση των εταίρων
ΣτοιχΕμπΔ	Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου
ΣχΕμπΚ	Σχέδιο Εμπορικού Κώδικα
τόμ.	τόμος
τιμ. τόμ.	Τιμητικός τόμος
ΥΑ	Υπουργική απόφαση
ΥΠΑΝ	Υπουργείο Ανάπτυξης

B. ΑΛΛΟΔΑΠΕΣ

ABGB	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (Österreich)
Abs.	Absatz
Abt.	Abteilung
AcP	Archiv für die civilistische Praxis
ADHGB	Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch
AG	Aktiengesellschaft
AG	Die Aktiengesellschaft, Zeitschrift für das gesamte Aktienwesen
AktG	Aktiengesetz
Anm.	Anmerkung
Art.	Artikel
Aufl.	Auflage
BB	Der Betriebsberater (Heidelberg)
Bd.	Band
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch

BGBI	Bundesgesetzblatt
BGH	Bundesgerichtshof
BGHZ	Entscheidungen des deutschen Bundesgerichtshofs in Zivilsachen
BT-Drucks.	Bundestagsdruckssache
BverfG	Bundesverfassungsgericht
C.c	Codice Civile / Code civil
DB	Der Betrieb (Düsseldorf)
ders.,	derselbe
DZWIR	Deutsche Zeitschrift für Wirtschafts- und Insolvenzrecht
Diss.	Dissertation
EG	Europäische Gemeinschaft
EJLR	European Journal of Law Reform (Eleven International Publishing)
ff.	fortfolgende
Fn	Fußnote
FS	Festschrift / Festgabe
GbR	Gesellschaft bürgerlichen Rechts
GesR	Gesellschaftsrecht
GG	Grundgesetz
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
GroßK	Großkonmentar
HdR	Handelsrecht
HGB	Handelsgesetzbuch
Hrsg.	Herausgeber
ICCLJ	The International Corporate & Comparative Law Journal (Kluwer Publisher)
InsO	Insolvenzordnung
JuS	Juristische Schulung
JW	Juristische Wochenschrift
JZ	Juristenzeitung
KG	Kommanditgesellschaft
KGaA	Kommanditgesellschaft auf Aktien
KK	Kölner Kommentar zum Aktiengesetz
KO	Konkursordnung
Komm.	Kommentar

LG	Landgericht
MünKomm	Münchener Kommentar
MünKomm BGB	Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch
MünKomm HGB	Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
Nr.	Nummer
NZG	Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht
OHG	Offene Handelsgesellschaft
OLG	Oberlandesgericht
OR	Obligationenrecht
RG	Reichsgericht
RGZ	Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen
Rn	Randnummer
S.	Seite
U.C.C	Uniform Commercial Code (USA)
Urt.	Urteil
Vgl.	vergleiche
Vorb.	Vorbemerkung
WM	Wertpapier-Mitteilungen
ZHR	Zeitschrift für das gesamte Handels- und Wirtschaftsrecht
ZIP	Zeitschrift für Wirtschaftsrecht

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το δικαίωμα ψήφου ως μέσο ελέγχου της επιχείρησης

Στις κεφαλαιουχικές εταιρίες (ΑΕ, ΕΠΕ, ΙΚΕ, ΕΕΜ), που βασίζονται στην αρχή της καπιταλιστικής διανομής της εξουσίας, σημαντικά είναι τα ζητήματα επιρροής και ελέγχου (The exertion of authority and influence)¹. Τα ζητήματα αυτά είναι σημαντικά στις μεγάλες ανώνυμες εταιρίες και όχι τόσο στις μικρές «κλειστές» οικογενειακές κεφαλαιουχικές εταιρίες. Το δικαίωμα ψήφου αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μετοχικά δικαιώματα και το αποτελεσματικότερο μέσο για τον έλεγχο της εταιρίας και την αύξηση της επιρροής σ' αυτή². Απ' αυτό εξαρτάται η διατήρηση ή η ανατροπή των συσχετισμών στην εταιρία³. Το δικαίωμα ψήφου έχει άλλη σημασία για τους μετόχους της πλειοψηφίας και άλλη για τους μετόχους της μειοψηφίας, εφόσον η πλειοψηφία και η μειοψηφία έχουν τελείως διαφορετικά ίδια κίνητρα, συμφέροντα και επιδιώξεις στην εταιρία⁴. Μεταξύ των δύο αυτών μερών εκδηλώνονται σφοδρές συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις στο πλαίσιο ενός διαρκούς και αδυσώπητου αγώνα για την επικράτηση. Στη διαπάλη αυτή η πλειοψηφία ενδιαφέρεται να διατηρήσει τη δυναμική της θέση στην εταιρία και να αυξήσει το ποσοστό επιρροής της σ' αυτή, ώστε να συνεχίσει να διαμορφώνει την εταιρική πολιτική⁵. Μάλιστα, ενδιαφέρεται να διασφαλίσει την επικυριαρχία της στην εταιρία, ώστε να αποφύγει κάθε ενδεχόμενο απώλειας του ελέγχου από ξαφνικές μεταβολές του κεφαλαίου⁶, με συνέπεια την απώλεια επηρεασμού της διοίκησης της εταιρίας. Από την άλλη πλευρά η μειοψηφία ενδιαφέρεται να διατηρήσει το ποσοστό των ψήφων της, αφού οποιαδήποτε μεταβολή του κεφαλαίου

1. *Schröer*, in: MünKomm zum Aktiengesetz, 2004, § 136 AktG, Rdn. 67.

2. *Lutter M.*, Der Aktionär in der Marktwirtschaft, 1973, s. 12 (*Kontrollrechte des Aktionärs*), *Wiedemann H.*, Minderheitenschutz und Aktienhandel, 4 ff (*Treuepflicht, Publizität und Minderheitenschutz*), *Wipfler J.*, Minderheitenschutz im Aktienrecht, s.21 (*Interessengegensätze*). *Zöllner/Noack*, One Share - One Vote, s. 117- 131, *Böckli P.*, Das Aktienstimmrecht, 2 ff., *Kunz v. Peter*, Der Minderheitenschutz, § 1 N 90, *Lehmann J.*, Die gesetzlichen Minderheitenrechte, s.115 (*Stimmrechtsbeschränkungen*), *Müllhaupt W.*, Der rechtsgeschäftliche Minderheitenschutz, S. 77, *Panagiotou P.*, The Pre-emptive Right in Greek Company Law, in: ICCLJ, Vol. 3/2001, Issue 4, p.453, *Παναγώτου Π.*, Το δικαίωμα προτίμησης στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ΑΕ, σ. 6 επ., *Περάκης Ε.*, Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος ψήφου του μετόχου, σ. 8, *Ρόκας Ν.*, Η κοινωνικοποίηση των μετοχικών δικαιωμάτων, σ. 799 επ., 892, 896, του ίδιου, Όρια, σ. 34, 120, 151, *Μάρκου Ι.*, Τα δικαιώματα ελέγχου της μειοψηφίας στην ΑΕ, σ. 479, 480 (*ο κεφαλαιουχικός χαρακτήρας του δικαιώματος ελέγχου/προσωπικά ή μετοχικά δικαιώματα*).

3. *Wiedemann*, GesR 1980, s. 447, *Würdinger*, Aktienrecht, 1981, s. 71.

4. *Σπυρίδωνος*, Τα δικαιώματα μειοψηφίας στην ΑΕ, σ. 9, *Wiedemann*, Minderheitenschutz und Aktienhandel, s. 35 ff. (*Die Verteilung des Mehrwerts der Kontrolle*).

5. *Wiedemann*, GesR 1980, s. 417.

6. *Τριανταφυλλάκης*, Το κεφάλαιο και οι μεταβολές του στην ΑΕ, 2012, σ. 54.

είναι αυτονόητο ότι θα μεταβάλει/αλλοιώσει και τη θέση της στην εταιρία. Συχνά η πλειοψηφία προσπαθεί να μεταθέσει την ισχύ της στην εταιρία και να ενδυναμώσει τη θέση σ' αυτή με τρόπους που υπονομεύουν τα δικαιώματα της μειοψηφίας. Οι στόχοι της πλειοψηφίας επιτυγχάνονται μεταξύ άλλων τρόπων κυρίως με τα μέσα των ενοχικών εξωεταιρικών συμβάσεων ψήφου. Όμως οι συμβάσεις αυτές δημιουργούν ζητήματα για το επιτρεπτό τους, γιατί αφενός μεν ενισχύουν τις εξουσιαστικές ψήφους, αφετέρου δε επεμβαίνουν στην αυτονομία της εταιρίας, στην αυστηρή οργάνωση, που δημιουργείται με τη λειτουργία του νομικού προσώπου και η οποία πραγματώνεται με την παρεμβολή της νομικής προσωπικότητας⁷. Οι ενοχικές συμβάσεις ψήφου προφανώς και δεν μπορούν να αποτρέπονται. Κάθε αντίθετη σκέψη περί τούτου θα σήμαινε άρνηση της θεμελιώδους αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων⁸ που κρατεί στο δίκαιο μας (ΑΚ 361). Τέτοιου είδους συμβάσεις συμφωνούν με το συμβατικό δίκαιο, που αποτελεί το δίκαιο των κατεχοχόν αντιτιθεμένων συμφερόντων, αλλά συνήθως δεν είναι συνακόλουθες με την κοινωνία συμφερόντων που θεμελιώνει το εταιρικό δίκαιο⁹. Όμως αρμόζει εδώ να ληχθεί ότι η ιδιωτική αυτονομία υπόκειται σε νόμιμους περιορισμούς. Η αυτονομία του μέλους του νομικού προσώπου δε το νομιμοποιεί να ακολουθεί τα ατομικά συμφέροντά του ενάντια στα συμφέροντα του νομικού προσώπου στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και μάλιστα να δημιουργεί ειδικά πλεονεκτήματα σε σχέση με τα άλλα μέλη του νομικού προσώπου¹⁰. Το έγκυρο και τα όρια των ενοχικών συμβάσεων ψήφου εξαρτώνται από το αν αυτές φέρουν στοιχεία καταχρηστικότητας, αν παραβιάζουν τις γενικές και εταιρικές αρχές του δικαίου, ιδίως αν παραβιάζουν την αρχή της υποχρέωσης πίστης, ως την αρχή τήρησης του εταιρικού συμφέροντος. Το εταιρικό συμφέρον μπορεί να χρησιμεύσει ως κριτήριο χάραξης ορίων στην εξουσία της πλειοψηφίας και συγχρόνως προς προστασία της μειοψηφίας¹¹.

2. Σύγκρουση συμφερόντων στην εταιρία

Το νομικό πρόσωπο της επιχείρησης με τη μορφή της κεφαλαιουχικής εταιρίας αποτελεί μία νομική οντότητα¹², που ανταποκρίνεται σε ορισμένους ποικίλους κα-

7. Βλ. π.κ υπό § 10. Ρόκας Ν., Εταιρική οργάνωση και ατομική δράση των εταίρων, σ. 2.

8. Flume, Allg. Teil des BGB. Die Juristische Person, 1983, s. 201: "Für die Ausübung des Stimmrechts durch das Mitglied gilt der Grundsatz der Privatautonomie".

9. Ρόκας, Όρια, σ. 64.

10. Flume, AT des BGB, s. 201. "Die Privatautonomie steht dem Mitglied aber nur um der juristischen Person willen zu. Nur als Teil des „idealen Ganzen“ der juristischen Person hat das Mitglied „die Befugnis, bei der Herstellung des Willens für die juristische Person mitzuwirken. So bestimmt das Mitglied zwar autonom über die Willensbildung der juristischen Person, und dabei ist auch als selbstverständlich zu unterstellen, daß das Mitglied aus der Sicht seiner Interessen die Interessen der juristischen Person verfolgt".

11. Ρόκας, Όρια, σ. 111 επ.

12. Παναγιώτου Π., Το δικαίωμα προτίμησης στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ΑΕ, 17, 72, 133, 144, 256, του ιδίου, Η μεταβίβαση της επιχείρησης και η ευθύνη για τα χρέη της, 2011, σ.

τά περίπτωση φορείς συμφερόντων. Τα συμφέροντα που έχουν οι μετέχοντες του νομικού προσώπου της εταιρίας δεν περιορίζονται μόνο στην προκοπή της εταιρικής επιχείρησης, αλλά ανάγονται και στη διατήρηση των μετοχικών συμφερόντων¹³. Η προώθηση των μετοχικών συμφερόντων δεν ανήκει στον εταιρικό σκοπό, αλλά ο εταιρικός σκοπός αφορά αμέσως στην προώθηση των συμφερόντων της εταιρίας, από τα οποία ωφελούνται τα συμφέροντα των μετόχων¹⁴. Σε συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να υπάρξει σύγκρουση συμφερόντων, όταν εμπλέκεται το συλλογικό εταιρικό συμφέρον με το προσωπικό συμφέρον (*Gesellschaftsinteresse und Aktionärensinteresse*)¹⁵. Κάθε μέλος του νομικού προσώπου, που συμμετέχει στη συλλογική λήψη των αποφάσεων δε μπορεί να δεσμεύεται να ασκήσει το δικαίωμα ψήφου προς χάρη του εταιρικού συμφέροντος. Είναι αυτονόητο λοιπόν ότι ο μέτοχος μπορεί να ασκεί το δικαίωμα ψήφου προς μια ορισμένη κατεύθυνση για να αποκτήσει επιρροή και ιδιαίτερη εξουσία στην εταιρία¹⁶. Η απόκτηση ιδιαίτερης εξουσίας στις εταιρίες, ιδίως στην ΑΕ, εξαρτάται από τρεις σημαντικούς παράγοντες και καθορίζεται από: α) την έκταση του δικαιώματος ψήφου, (β) τη δυναμική της ψήφου (*Stimmkraft*) γ) τη διαφοροποίηση των στόχων, που επιδιώκονται από τους εταίρους κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους στη Γενική Συνέλευση¹⁷. Τα κίνητρα που προκαλούν ένα μέτοχο να συμμετάσχει στην εταιρία μπορεί να είναι σε κάθε περίπτωση διαφορετικά. Υπάρχουν μέτοχοι οι οποίοι επενδύουν τα κεφάλαιά τους για κερδοσκοπικούς σκοπούς (μέτοχοι κερδοσκοπίας)¹⁸ και άλλοι που αγωνίζονται για την κυριαρχία τους στην εταιρία. Είναι λοιπόν προφανές ότι δεν μπορεί να επηρεάσει κάθε μέτοχος με τις ιδέες του τη γενική συνέλευση, αφού αυτή αποτελεί το πεδίο άσκησης διαφόρων ειδικών συμφερόντων. Ακόμη, η αναληγία των υφιστάμενων συμφερόντων σε μία συγκεκριμένη κατάσταση, μπορεί να είναι διαφορετική. Αν συμφωνούν το εταιρικό και το ατομικό συμφέρον κατά τη λήψη μίας ορισμένης απόφασης, τότε δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα για το διοικητικό συμβούλιο. Στις περισσότερες όμως περιπτώσεις λόγω των αντικρουόμενων συμφερόντων αναπτύσσονται εμπόλεμες καταστάσεις μεταξύ των εταίρων. Όμως, παρά την ύπαρξη αυτών των συγκρούσεων συμφερόντων/αντιθέσεων συμφερόντων, η επιχείρηση πρέπει να παραμείνει ζωντανή και να συνεχίσει να λειτουργεί. Αυτό προϋποθέτει την επίλυση των συγκρούσεων. Τη διαμάχη αυτή προσπαθεί να αντιμετωπίσει το δίκαιο με τη θέσπιση της αρχής της πλειοψηφίας.

64 σημ. 156, *Panagiotou P.*, Reform proposals for the transfer of a business, in: *The Company Lawyer*, Issue 11, (34), p. 329 (*The business as an economic and legal entity can consist as a united object of law and can be protected as a legal entity*).

13. *Ρόκας*, Όρια, σ. 111 επ.

14. *Ρόκας*, Όρια, σ. 114.

15. *Ρόκας*, Όρια, σ. 114, *Παναγώτου Π.*, Το δικαίωμα προτίμησης στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ΑΕ, σ. 6, 87, 134, 233, 260, *Δρυλλεράκης*, Συγκρούσεις συμφερόντων στην ΑΕ, σ. 169 επ., *Τριανταφυλλιάκης*, Το συμφέρον της επιχείρησης, 293.

16. *Flume*, AT des BGB, s. 219.

17. *Wiedemann, Herbert*, Minderheitenschutz und Aktienhandel, s. 47 ff.

18. *Παναγώτου Π.*, Το δικαίωμα προτίμησης στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ΑΕ, σ. 7.

3. Η αρχή της πλειοψηφίας στην ΓΣ και οι περιορισμοί της

Στις κεφαλαιουχικές εταιρίες κατοχυρώνεται η βασική αρχή της πλειοψηφίας, που εξασφαλίζει ότι η πλειοψηφία αποφασίζει τι είναι προς το συμφέρον της εταιρίας και των μετόχων και μάλιστα αυτή εγγυάται τη λειτουργία της εταιρίας¹⁹. Κατά συνέπεια, η μοίρα της εταιρίας προσδιορίζεται από τα μέλη της, την πλειοψηφία, εκτός αν εξαιρετικά συντρέχει η περίπτωση της εταιρικής εμπλοκής (deadlock)²⁰. Η ανάγκη διαφύλαξης τώρα των εταιρικών, κοινών συμφερόντων είναι στα χέρια της πλειοψηφίας, η δε μειοψηφία πρέπει να ακολουθήσει τη βούληση αυτής²¹. Δεδομένου όμως ότι η πλειοψηφία συχνά ακολουθεί πολύ προσωπικά ειδικά συμφέροντα δεν είναι εγγυημένη η γενική ευημερία της εταιρίας. Αυτή η εσωτερική ευταξία (Ordnungsprinzip) που επιβάλλεται γενικότερα στην ΑΕ περικλείει κινδύνους, που συνοψίζονται στο εξής motto: «Εξουσία πάνω από τη νομοθεσία, ειδικά συμφέροντα πάνω από τα συμφέροντα της εταιρίας/κοινά συμφέροντα, παραλογισμός πάνω από τη λογική»²². Σε αυτή τη σύγκρουση συμφερόντων εμπλέκεται το συλλογικό, εταιρικό συμφέρον με το ατομικό.

Υπό την πίεση λοιπόν των αντιτιθεμένων συμφερόντων οι αποφάσεις των εταιρικών οργάνων πολλάκις είναι ελαττωματικές έως και καταχρηστικές. Κατά των καταχρηστικών αυτών αποφάσεων απαιτείται να τεθούν περιορισμοί, ώστε να μη θίγεται η λειτουργία της εταιρίας με επιβλαβή τρόπο. Το πρόβλημα είναι δύσκολο και δεν μπορεί πάντοτε να λυθεί με επιτυχία στο νομικό μας σύστημα. Είναι το αιώνιο πρόβλημα της προστασίας των μετόχων της μειοψηφίας από τις καταχρηστικές αποφάσεις της πλειοψηφίας²³. Ο νομοθέτης αντιμετωπίζει το πρόβλημα της παροχής αποτελεσματι-

19. Ρόκας Ν., Η κοινωνικοποίηση των μετοχικών δικαιωμάτων, σ. 893, *Περάκης*, Ενοχικά δεσμεύσεις, σ. 46, 160, *Μάρκου*, Η κατάχρηση, Αρμ. 2003, σ. 612. *Meier – Hayoz/Zweifel*, Der Grundsatz der schonenden Rechtsausübung, in: FS für Harry Westermann, 383 ff.

20. Για το φαινόμενο της εταιρικής εμπλοκής (deadlock), βλ. *Περάκης*, Η εταιρική εμπλοκή λόγω συμμετοχών, σε: *Θέματα Θεωρίας και Πράξης*, 2004, 138, 148 (οι ίσες συμμετοχές (50:50) αποκλείουν την πλειοψηφία, δηλαδή ενώ η ΑΕ λειτουργεί με πλειοψηφικό μηχανισμό, δεν αποκλείεται να μην μπορεί να σχηματισθεί πλειοψηφία λόγω σύγκρουσης συμφερόντων, ειδικά αυτό συμβαίνει σε διαφωνία δύο μετόχων σε κοινή εταιρία με συμμετοχές 50:50· ακόμη συμβαίνει στις περιπτώσεις που οι μετοχές είναι μοιρασμένες σε δύο ίσα μέρη, λ.χ όταν οι μετοχές της εταιρίας περιέρχονται στα παιδιά του μοναδικού μετόχου ή όταν οι μετοχές με διάφορες μεταβιβάσεις περιέρχονται σε δύο πρόσωπα· όταν δύο ομάδες έχουν συμμετοχή μικρότερη του 50%. Η λύση είναι η ΑΚ 69 ή η αναλογική εφαρμογή της ΑΚ 790, πέραν των λύσεων αυτών η νομοθεσία μας δεν περιέχει άλλες διατάξεις λύσης του αδιεξόδου· το ελβετικό δίκαιο προτείνει τη λύση της εταιρίας OR 652 Abs. 2). Βλ. και *Αργυριάδης*, Ζητήματα διοικήσεως κοινών μετοχών, ΕΕημΔ 1982, σ. 652.

21. *Meier – Hayoz/Martin Zweifel*, Der Grundsatz der schonenden Rechtsausübung in: FS für Harry Westermann, s. 383-397: "Mit der Eintritt in der Gesellschaft unterwirft der Aktionär sich bewusst dem Willen der Mehrheit und anerkennt, daß diese auch dann bindend entscheidet, wenn sie nicht die bestmögliche Lösung trifft und ihre eigenen Interessen unter Umständen denjenigen der Gesellschaft und einer Minderheit vorgehen lässt (BGE 84 II 64, 95 II 163)".

22. *Egger*, Schranken, ZSR 45, S. 2.

23. *Wiedemann H.*, Minderheitenschutz, s.4 ff.

κής προστασίας της μειοψηφίας, αφενός μεν με το να παρέχει δικαιώματα προστατευτικά, κεκτημένα δικαιώματα (Schutzrechte/Wohlerworbene Rechte)²⁴ στους μετόχους, αφετέρου δε με το να εξοπλίζει τη μειοψηφία με τις γενικές και τις εταιρικές αρχές του δικαίου. Τέτοιες αρχές αποτελούν η αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης δικαιώματος, ως αρχή της απαγόρευσης της καταχρηστικής λήψης των αποφάσεων (ΑΚ 281), η αρχή των χρηστών ηθών (ΑΚ 178, 200), ως απαγόρευση λήψης ανήθικων αποφάσεων, και της καλής πίστης (ΑΚ 200, 288), η αρχή της ίσης μεταχείρισης των μετόχων, η αρχή της υποχρέωσης πίστης των μετόχων, ως αρχή τήρησης του εταιρικού συμφέροντος. Το γερμανικό ακυρωτικό δικαστήριο (BGH)²⁵ δικαίως έχει ορίσει, ότι ο εταίρος κατά την άσκηση του δικαιώματος ψήφου χρειάζεται να θέσει τα δικά του συμφέροντα πίσω από εκείνα της εταιρίας. Αντίθετα, έκρινε το δικαστήριο στην απόφαση BGHZ, 14-25, 38 ότι: «Όπως στην άσκηση του δικαιώματος ψήφου έτσι και στην ακύρωση μίας εταιρικής απόφασης δεν πρέπει αναγκαία ούτε ο μέτοχος ούτε ο εταίρος να θέτει τα δικά του συμφέροντα πίσω από τα συμφέροντα της εταιρίας²⁶. Η θέση αυτή της νομολογίας έχει δεχθεί πολλή επικρίσεις με το επιχείρημα ότι τα δικαιώματα συμμετοχής του μέλους του νομικού προσώπου είναι δικαιώματα υποχρέωσης και ότι αυτά συνδέονται τόσο με την αρχή των χρηστών ηθών όσο και με την αρχή της υποχρέωσης πίστης. Γι' αυτό το λόγο η πλειοψηφία έχει υποχρέωση στα πλαίσια του κοινού συμφέροντος να λαμβάνει υπόψη εκτός των συμφερόντων της εταιρίας και τα συμφέροντα της μειοψηφίας²⁷. Οι αρχές αυτές διαθέτουν το πλεονέκτημα ότι είναι σε θέση να επηρεάσουν το περιεχόμενο της απόφασης, ή τουλάχιστον να το επηρεάσουν σε κάποιο βαθμό και θεωρούνται ανάχωμα έναντι των επικίνδυνων αποφάσεων της πλειοψηφίας. Στο νομικό μας σύστημα η περίπτωση της σύγκρουσης συμφερόντων αντιμετωπίζεται με την ΑΚ 281 και δεν υπάρχει ως προς αυτό γενικός κανόνας απαγόρευσης. Η σύγκρουση συμφερόντων μπορεί να δικαιολογεί και την εφαρμογή της ΑΚ 178 με συνέπεια την ακυρότητα της σχετικής απόφασης²⁸. Όμως οι παραπάνω αρχές δεν αρκούν για να εξασφαλιστεί επαρκώς η μειοψηφία, με συνέπεια να καθίσταται απολύτως απαραίτητο να τεθούν περαιτέρω όρια στην εξουσία της πλειοψηφίας.

Λύση στα προβλήματα της σύγκρουσης συμφερόντων μπορεί να προσφέρει η άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας και του χωρισμού των περιουσιών. Η αξία αυτής εμφανίζεται (και) στις περιπτώσεις βλάβης των μετόχων της μειοψηφίας από καταχρηστικές αποφάσεις της πλειοψηφίας με προσωπική ευθύνη αυτής έναντι

24. Παναγιώτου Π., Το δικαίωμα προτίμησης, σ. 42: «Ως προστατευτικά δικαιώματα ορίζονται εκείνα που έχουν ως σκοπό να προστατεύσουν το μέτοχο από καταχρήσεις της διοίκησης ή της πλειοψηφίας». Panagioutou P., The Pre-emptive Right, in: ICCLJ, Vol. 3/2001, Issue 4, p. 454. Ρόκας Ν., Η κοινωνικοποίηση, σ. 889-907, Uhlmann, Allgemeines Verwaltungsrecht, 2011, σ. 21.

25. BGHZ 14, 38.

26. K. Schmidt, GesR 2002, s. 614.

27. Παναγιώτου Π., Το δικαίωμα προτίμησης, 147, RGZ 132, 163, 169.

28. Λιακόπουλος, Σύγχρονα προβλήματα, σ. 167. Παναγιώτου Π., Το δικαίωμα προτίμησης, 147. Βλ. και OR 706 (ακυρωσία της σχετικής απόφασης).

των συνεταίρων τους. Η εμμονή στην αρχή του χωρισμού του νομικού προσώπου και του μέλους δεν επιτρέπεται να συνεχίζεται, αφού αποτελεί κοινή διαπίστωση η παρέμβαση των μελών στην ύπαρξη και έκταση της δράσης του νομικού προσώπου²⁹. Η οικονομική ενότητα των περιουσιών (σύγχυση προσωπικής και εταιρικής περιουσίας) επιβάλλει την άρση της αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας. Η οικονομική πραγματικότητα αλληλά και η εξέλιξη της οικονομίας δεν επιτρέπεται να αγνοούνται κατά τη νομική αντιμετώπιση της άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, κυρίως όσον αφορά την προσωπική ευθύνη των μετόχων ή εταιρών έναντι των δανειστών³⁰ αλληλά και μεταξύ τους.

Είναι επομένως πρόδηλο ότι στο δίκαιο των κεφαλαιουχικών εταιριών, υπάρχει περιορισμένη αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων ρυθμίσεων για την προστασία των δικαιωμάτων της μειοψηφίας. Υπ' αυτή την έννοια χρειάζεται στη συνέχεια να υπάρξει βελτίωση της κατάστασης με θέσπιση ειδικών νομοθετικών ρυθμίσεων περί του ζητήματος και αναθεώρηση των υφιστάμενων διατάξεων για την προστασία της μειοψηφίας. Ο σκοπός του έλληνα νομοθέτη σε μελλοντική αναθεώρηση του δικαίου των εταιριών, θα πρέπει να είναι η εγγύηση, μάλιστα η ακρίβεια στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων και η προστασία της μειοψηφίας.

4. Το δικαίωμα ψήφου και η εταιρική διακυβέρνηση (Corporate Governance)

4.1. Ο διαχωρισμός ιδιοκτησίας και ελέγχου

Τα παραπάνω εγειρόμενα προβλήματα πιέζουν στην επανεξέταση της σχέσης του εταίρου/μετόχου, της γενικής συνέλευσης και του διοικητικού συμβουλίου. Τα ζητήματα αυτά είναι σήμερα στο επίκεντρο της διεθνούς δικαιοπολιτικής συζήτησης για την εταιρική διακυβέρνηση (Corporate Governance)³¹ με σκοπό ένα σύγχρονο εταιρικό δίκαιο. Ειδικά, στη γερμανία υπάρχει η προβληματική γύρω από την έννοια «μετοχι-

29. Λιακόπουλος, Η άρση, 36.

30. Λιακόπουλος, Η άρση, 7.

31. Schmidt/Wieβ, Shareholder vs. Stakeholder, s. 108: „Bei der Corporate Governance geht darum, wer das Recht und faktische Möglichkeiten hat, wesentliche Entscheidungen in Unternehmen zu treffen oder zu beeinflussen, wie solche Entscheidungen getroffen werden, an welchen Zielen sie sich ausrichten und wie kontrolliert wird, ob diejenigen, die wichtige Entscheidungen treffen, auch gute Entscheidungen treffen“. Vetter, NZG 23/2012, s. 900. Hopt, Die Rechtliche, 2003, s. 30. Fleischer, Shareholders vs Stakeholders, s. 129, Schwarz, Institutionelle Stimmrechtsberatung, (Warum beauftragen institutionelle Anleger Stimmrechtsberatung) s. 132. Λιβαδά Χ., εις ΔικΑΕ 2014, εισαγ.παρ.α., στα άρθ. 18-22β, αριθ. 39 επ.: «Διοίκηση της εταιρίας μέσω του ΔΣ (μονιστικό σύστημα, Ελλάδα) (ή) σύστημα διοίκησης μέσω δύο οργάνων, εκτελεστικής διοίκησης και του εποπτικού συμβουλίου (δυσιαδικό σύστημα, Γερμανία)...(αριθ. 40).

κή δημοκρατία» (Aktionärsdemokratie)³² η οποία αποτελεί ορόσημο της από καιρό διεξαγόμενης συζήτησης για τα μετοχικά δικαιώματα και μάλιστα για την ενίσχυση των δικαιωμάτων της μειοψηφίας³³. Πρόσφατα έχει ανανεωθεί και η συζήτηση για την άσκηση του δικαιώματος ψήφου από τα πιστωτικά ιδρύματα, τους αντιπρόσωπους φύλαξης και διαχείρισης τίτλων (Debatte um das Depotstimmrecht der Banken), και για τη σύνδεση της εταιρικής διακυβέρνησης με τις εξωεταιρικές/παραεταιρικές συμφωνίες (Correlation between Corporate Governance and the Regulation of Voting Agreements)³⁴. Μία τέτοια χρήσιμη συζήτηση θα πρέπει να ανοίξει ευρύτερα και στη χώρα μας. Ο διαχωρισμός ιδιοκτησίας και ελέγχου, που είναι γνωστός από το κλασικό έργο του Berle και Means³⁵ θέτει πάλι σήμερα το ζήτημα πως μπορούν να ρυθμιστούν ηθικά και να βελτιωθούν η επιρροή των μετόχων (Shareholders) –ο ρόλος του επενδυτή μετόχου (Stakeholder) που δεν είναι μέτοχος της εταιρίας³⁶– και ο έλεγχος των οργάνων της εταιρίας, κυρίως της διοίκησης, με σκοπό τη διαφανή συνεργασία των τριών αυτών παραγόντων για τη λήψη «σημαντικών αποφάσεων» και τελικό στόχο την επιδίωξη των κοινών οικονομικών συμφερόντων³⁷. Η προώθηση των συμφερόντων του μετόχου στην εταιρία μέσω της ψήφου του, η ικανότητα να επηρεάζει την τύχη της εταιρίας και να ζητά πληροφορίες, όλα αυτά αποτυπώνονται στα μετοχικά δικαιώματα³⁸.

32. Τριανταφυλλιάκης, Από την προστασία της μειοψηφίας, σ. 105, 109, 112 (*Investor model vs. shareholder democracy model*).

33. Siehe, Wiedemann, Ist der Klein Aktionär kein Aktionär?, s. 1731-1741 (*Alle Mitgliedschaftsrechte in einer AG sind im Kern durch die Ertrags- und Verlustgemeinschaft verbunden*).

34. Lucenti Andre Estevam, Voting Agreements, s. 34.

35. Berle/Means, The modern corporation, 1933.

36. Baums/Wymeersch, Shareholder Voting rights, 1999, Schmidt/Wieß, Shareholder vs. Stakeholder, s. 108, Lutter M., Der Aktionär, s. 12 (*Die Debatte der Aktionäre*), Claussen, Der Aktionär, s. 217 ff (*Der Aktionär als Kapitalinvestor*), Fleischer H., Shareholders vs Stakeholders, s. 129. Μάρκου, Η ΑΕ ως βασικός θεσμός της κεφαλαιαγοράς, σ. 667 (*ο μέτοχος επενδυτής σε συγκεκριμένες μετοχές*), Τέλλης, Από την προστασία του μετόχου, σ. 121-144, Τριανταφυλλιάκης, Από την προστασία της μειοψηφίας, σ. 95 επ. Βερβεσός, Από την τριχοτόμηση του δικαίου της ΑΕ, σ. 377.

37. Spindler, Stimmrecht und Teilnahme an der HV, Arbeitspapier 2/2006 30. Januar 2006, s. 3, ders., Stimmrecht und Teilnahme an der Hauptversammlung, 2006. Schmidt/Wieß, Shareholder vs. Stakeholder, s. 114.

38. Spindler, Stimmrecht 2/2006 30. Januar 2006, s. 3, ders., Stimmrecht und Teilnahme an der Hauptversammlung, 2006.

4.2. Ενίσχυση των δικαιωμάτων της μειοψηφίας

Μέχρι σήμερα όλες οι προσπάθειες στη γερμανία για την ενίσχυση των δικαιωμάτων των μετόχων της μειοψηφίας (Anti-directors rights)³⁹ απέτυχαν⁴⁰ παρά το γεγονός ότι είναι γνωστό ότι η προστασία και η ενίσχυσή τους ευνοεί την ανάπτυξη και το δυναμισμό των κεφαλαιαγορών⁴¹. Όμως, θετική θα πρέπει να χαρακτηρίζεται η τελευταία εξέλιξη τροποποίησης του Kodex Corporate Governance, που καθορίζει ότι οι εταιρίες πρέπει να λαμβάνουν μέριμνα και να διευκολύνουν τους μετόχους στην προσωπική άσκηση των δικαιωμάτων τους και στην εκπροσώπηση/αντιπροσώπηση της ψήφου (DKCG 2.3.3)⁴².

Μετά από έρευνα για την προστασία του μετόχου της μειοψηφίας, σε θέματα όπως: δυνατότητα ψήφου με αλληλογραφία, μη δέσμευση των μετόχων εν όψει ΓΣ, σωρευτική ψήφος, εμπιστευτική ψήφος (Confidential Voting)⁴³, ύπαρξη ένδικου βοηθήματος σε καταπίεση της μειοψηφίας, δικαίωμα προτίμησης σε αύξηση κεφαλαίου, ποσοστό κεφαλαίου για σύγκληση της ΓΣ που δεν υπερβαίνει το 10%, αυτή κρίθηκε μη ικανοποιητική για την Ελλάδα, εφόσον στα πλαίσια αυτά η χώρα μας εμφανίζεται να λαμβάνει μόλις το βαθμό 2 με άριστα το 6⁴⁴. Στο ελληνικό δίκαιο ανωνύμων εταιριών ο Ν 3604/2007 απεδείχθη άτολημος ως προς τη ρύθμιση των σχετικών ζητημάτων, παρά τις βελτιώσεις που επέφερε ο Ν 3884/2010 (Οδηγία 2007/36/EK του Συμβουλίου της 11.7.2007) για την υγιή εταιρική διακυβέρνηση⁴⁵. Πρόκειται για την άρση των υφιστάμενων εμποδίων ως προς την πρόσβαση των μετόχων στις πληροφορίες σχετικά με τη ΓΣ και ως προς την άσκηση του δικαιώματος ψήφου χωρίς τη φυσική παρουσία αυτών σ' αυτή. Συγκεκριμένα, πρόκειται για ζητήματα που αφορούν στην ενεργή συμμετοχή των μετόχων στη λήψη των αποφάσεων (ενθάρρυνση της εξ αποστάσεως συμμετοχής όλων των προσώπων στις γενικές συνελεύσεις και άσκηση του δικαιώματος ψήφου με ηλεκτρονικά μέσα, αξιοποίηση της ηλεκτρονικής τεχνολογίας κ.ά).

39. See, *Bebchuk/Hamdani*, Sloan Foundation Corporate Governance Research Conference, March 2009: The Elusive Quest for Global Governance Standards. "The Anti-Director Rights Index: Three out of six components focus on the ability of the majority of shareholders to exercise their voting power: shareholders' rights to call a special meeting, to vote by mail, and to vote without depositing shares".

40. *Spindler*, Stimmrecht, Arbeitspapier 2/2006, 30. Januar 2006, S 3.

41. *Περάκης*, Το νέο δίκαιο της ΑΕ, 2012, σ. 48.

42. *Ringleb/Kremmer/Lutter/Werder*, NZG 28/2012, s. 1083: „2.3.3. Die Gesellschaft soll den Aktionären die persönliche Wahrnehmung ihrer Rechte und die Stimmrechtsvertretung erleichtern.... Die Gesellschaftern sollen den Aktionären auch weiterhin Stimmrechtsvertreter anbieten. Siehe auch, *Peltzer*, Deutsche Corporate Governance, s. 120-140 (4.4. Kompetenzen und Rechten der HV und Aktionäre. Pflichten des Vorstands und des Aufsichtsrates gegenüber den Aktionären, der HV und dem Kapitalmarkt).

43. *Monks/Nell*, Corporate Governance, p. 270.

44. *Περάκης*, Το νέο δίκαιο της ΑΕ, 2012, σ. 48.

45. Βλ. Αιτιολογική έκθεση του Ν 3884/2010.

5. Η εξέλιξη του δικαίου των ΑΕ

Η άνθηση του θεσμού της ΑΕ προϋποθέτει ελεύθερη οικονομία, αυτονομία της ιδιωτικής βούλησης και ιδιωτική ιδιοκτησία και παρακολουθεί την εν γένει από τη γαλλική επανάσταση και εφεξής εμφάνιση και εξέλιξη όλου του καπιταλιστικού συστήματος⁴⁶. Κατά τον 20^ο αιώνα το δίκαιο της ΑΕ εξαρτήθηκε πλήρως από θεσμούς του ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου, με θυσία μάλιστα του καθαρά ιδιωτικού χαρακτήρα της ΑΕ. Στη συνέχεια το δίκαιο της ΑΕ αρχίζει να εξελίσσεται σε εταιρική μορφή οργάνωσης και χρηματοδότησης μεγάλων επιχειρήσεων βάση της αρχής της αυτοτελούς δράσεως της ΑΕ ως νομικού προσώπου⁴⁷. Σήμερα η ΑΕ αντιμετωπίζεται στα πλαίσια του ισχύοντος δικαίου όχι μόνο ως οικονομικός θεσμός, εταιρικός θεσμός, αλλά ως θεσμός του εταιρικού δικαίου και των αξιογράφων⁴⁸, ως θεσμός του οικονομικού δικαίου⁴⁹, ως εν γένει ως επιχειρηματικός και κοινωνικός θεσμός. Η ΑΕ του 21ου αιώνα⁵⁰ λόγω της σύγχρονης εξέλιξης των συναλλαγών θα πρέπει να απεξαρτηθεί από θεσμούς του ιδιωτικού (ΑΚ) και δημοσίου δικαίου και να ξαναβρεί τον καθαρά ιδιωτικό της χαρακτήρα. Να αποσπασθεί και να ανεξαρτητοποιηθεί από τους γνωστούς γενικούς θεσμούς, των οποίων εμφανίζεται ως εξαίρεση ή εξέλιξη⁵¹. Την ΑΕ ενδιαφέρει η νομική προσωπικότητα, ως δογματικό πρόβλημα, που ρυθμίζεται από τις γενικές διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου, αφού αυτή θεωρείται ως σωματείο κατά μετοχές (Otto von Gierke). Η ΑΕ θα πρέπει να ξαναβρεί τις ρίζες της, στην εταιρική προέλευσή της (ιταλοί)⁵² με διεύρυνση της ευθύνης των μετόχων και όχι περιορισμού της ευθύνης των, που δε υποβοηθά τη διαφάνεια σ' αυτή. Ακόμη, η μη επιβάρυνση της ΑΕ με διοικητικούς και άλλους παρεμφερείς ελέγχους, που αφορούν στην ίδρυση, στην λειτουργία, στη λύση αυτής, δεν δικαιολογείται πλέον σήμερα, τουλάχιστον στο σύνολό τους. Όπως είναι σήμερα διαμορφωμένη η ΑΕ έχει αποβάλλει την ευθύνη και ελευθερία της συμπεριφοράς της ως επιχείρησης και λειτουργεί ως όργανο και παραλήπτης των κρατικών εντολών⁵³. Γι' αυτό θα πρέπει να ανεξαρτητοποιηθεί από το σφικτό εναγκαλισμό της από το κράτος - επόπτη, να μειωθεί η κρατική διοικητική εποπτεία έως και να εξαλειφθεί και να προσφύγει πλέον σε άλλους ελέγχους προστασίας της για την εξυπηρέτηση των εταιρικών συμφερόντων και αυτών των τρίτων⁵⁴. Όμως δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται ότι με το Ν 3604/2007 έγιναν βήματα προς αυτή την κατεύθυνση.

46. Γεωργακόπουλος, ΙΙ, σ. 7, Σπυρίδωνος, Νέος ΚΝ 2190/20, σ. 543 επ.

47. Βλ. και Σκαλίδης, Η σημερινή κατάσταση του δικαίου της ΑΕ στην ΕΟΚ, σ. 625.

48. Γεωργακόπουλος, ΔικΑΕ, ΙΙ, σ. 11.

49. Vgl. Hopt Klaus, Ökonomische Theorie und Insiderrecht, s. 353-362.

50. Πρβλ. Ρόκας, Το δίκαιο της ΑΕ στο δρόμο προς τον 21^ο αιώνα, σ. 23-47.

51. Γεωργακόπουλος, ΔικΑΕ, ΙΙ, σ. 7.

52. Γεωργακόπουλος, ΔικΑΕ, ΙΙ, σ. 7.

53. Γεωργακόπουλος, ΔικΑΕ, ΙΙ, σ. 4.

54. Βενιέρης, Από τη διοικητική εποπτεία, σ. 49 επ.

ση με απομείωση της αναποτελεσματικής διοικητικής εποπτείας και την ανάδειξη της αυτορρύθμισης των εταιρικών ζητημάτων της ΑΕ⁵⁵. Επιπλέον, θα πρέπει να ενισχυθεί ο ρόλος της μεγάλης κεφαλαιουχικής εταιρίας και να αναπτυχθεί ως ένα ολοκληρωμένο δίκαιο της κεφαλαιαγοράς⁵⁶ με αρχές και κανόνες, αλλά και να εισαχθεί η πολυσυζητημένη αυτοτελής μορφή της «μικρής ΑΕ» που να είναι ευχερέστερη στη ίδρυση και λειτουργία της, όπως η ε.π.ε⁵⁷. Ειδικά, η σύγχρονη ΑΕ θα πρέπει εντονότερα να συνδεθεί ως όλο με διατάξεις που αφορούν τις χρηματιστηριακές ΑΕ, που αποτελούν νομικά πρόσωπα με επιχειρηματική ενότητα,⁵⁸ και να αναπτύξει το ξεχασμένο δίκαιο των συνδεδεμένων επιχειρήσεων, αντίστοιχο του γερμανικού δικαίου (Das Recht der Verbundenen Unternehmen, Konzernrecht) εισάγοντας ολοκληρωμένες ρυθμίσεις απ' αυτό. Ακόμη, η ΑΕ θα πρέπει να συνδεθεί εντονότερα με τους κλάδους: του δικαίου της αγοράς⁵⁹ (του ανταγωνισμού, του δικαίου των συνδεδεμένων επιχειρήσεων), του δικαίου της επιχειρηματικής οργάνωσης (με αναγνώριση κοινής ευθύνης για την τύχη της επιχείρησης και απεξάρτηση από το χωρισμό των περιουσιών, δηλ. ανεξαρτητοποίησή της από το δογματικό πρόβλημα της νομικής προσωπικότητας, με συμμετοχή εργαζομένων στη διοίκηση της εταιρίας) και του δικαίου του οικονομικού και κοινωνικού συστήματος (οικονομικό, φορολογικό, εργατικό δίκαιο)⁶⁰. Γενικότερα, η ΑΕ θα πρέπει να στραφεί σε ένα δίκαιο της επιχείρησης, που να ενσωματώνει και το ειδικό δίκαιο της ΑΕ, ναυτικό, τραπεζικό, ασφαλιστικό⁶¹. Ειδικά, η σύγχρονη κεφαλαιουχική εταιρία θα πρέπει να ενσωματώσει τις ειδικές διατάξεις του εργατικού δικαίου, το φορολογικό δίκαιο, εφόσον είναι γεγονός ότι το τελευταίο μάλιστα έχει ποικιλοτρόπως επέμβει στο δίκαιο της ΑΕ για την επιδίωξη ιδίων σκοπών αυτού ή άρση ή ενίσχυση αυτών.

Πρότυπο προς τούτο θα πρέπει να είναι τα δίκαια γερμανικής προέλευσης, τα οποία παρέχουν δικηλίδες εξασφάλισης της μειοψηφίας, ακόμη μέσω των αναγκαστικών διατάξεων⁶², αντί του κατά βάση ενδοτικού αγγλοσαξονικού δικαίου, που εμφανίζει σημαντική μείωση των αναγκαστικών διατάξεων και ως προς τις χρηματιστηριακές ΑΕ και έντονη διοικητική εποπτεία των ΑΕ, ιδίως μέσω της S.E.C στις Η.Π.Α. Ειδικά, το γερμανικό δίκαιο εμφανίζει μικρή διοικητική εποπτεία και έντονη ανάπτυξη λεπτο-

55. Βενιέρης, Από τη διοικητική εποπτεία, σ. 49 επ.

56. Βλ. Μάρκου, Η ΑΕ ως βασικό θεσμό της κεφαλαιαγοράς, σ. 663- 678, του ιδίου, Δογματικές προσεγγίσεις, σ. 1289, Τριανταφυλλιάκης, Από την προστασία της μειοψηφίας, σ. 95 επ., Βερβεσός, Από την τριχοτόμηση του δικαίου της ΑΕ, σ. 342 επ.

57. Γεωργακόπουλος, ΔικΑΕ, II, σ. 13, Βερβεσός, Από την τριχοτόμηση, σ. 333 επ.353, 386

58. Γεωργακόπουλος, ΔικΑΕ, II, σ. 36.

59. Ebke, in: FS Lutter M., Märkte machen Recht, s. 17, s. 20, Τριανταφυλλιάκης, Από την προστασία της μειοψηφίας, σ. 99.

60. Γεωργακόπουλος, ΔικΑΕ II, σ. 14, 15.

61. Παναγιώτου Π., Το νέο δίκαιο της ΟΕ & ΕΕ, σ. 6, 339, του ιδίου, Η μεταβίβαση της επιχείρησης, σ. 484.

62. Αντίθετα, Περάκης, Δυνατές Καταστατικές Διαμορφώσεις, σ. 321: «Τα καλά νέα είναι λοιπόν ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει ο γερμανικός "κορσές" ...».

μερών διατάξεων αναγκαστικού δικαίου, αυστηρότερο ακόμη και του γαλλικού και της ενδοτικότητας του αγγλοσαξονικού συστήματος⁶³. Ωστόσο, τον τελευταίο λόγο ως προς την κατεύθυνση του εμπορικού δικαίου και όχι μόνο τον έχει η Πολιτεία και κατά δεύτερο λόγο η επιστήμη. Η πολιτεία θα πρέπει να απαντήσει άμεσα το ερώτημα, πέραν των τροποποιήσεων που επιβάλλονται από διατάξεις κοινοτικής προέλευσης⁶⁴: Ρεαλισμός του αγγλοαμερικανικού συστήματος ή άρτιο δογματικό και πλήρες ευρωπαϊκό νομικό σύστημα;⁶⁵ Και αυτό, γιατί είναι πραγματικό γεγονός ότι το ευρωπαϊκό δίκαιο ολοένα και αρχίζει να επηρεάζεται από θεσμούς και χαλαρές αρχές του αμερικανικού δικαίου με υποκατάσταση ή και κατάργηση των αναγκαστικού δικαίου διατάξεων από εκείνες του ενδοτικού δικαίου (Soft Law)⁶⁶. Προφανώς, δίνεται έμφαση όχι στον εξαναγκασμό αλλήλ στην άκρατη ελευθερία των συμβάσεων με ενίσχυση της ιδιωτικής αυτονομίας, με συνέπεια να κυριαρχεί η τάση και η επικράτηση των καταστατικών διαμορφώσεων στο δίκαιο των ανωνύμων εταιριών⁶⁷ και να τίθενται σε αμφισβήτηση οι τυπικές μορφές, αρχές που διέπουν τους εκάστοτε εταιρικούς τύπους. Ωστόσο, δεν πρέπει χάρη της φιλελευθεροποίησης του δικαίου να επικρατήσει μία άκρατη απορρύθμιση του με ελαστικότερους κανόνες, που να φτάνει μέχρι και τα όρια της αυθαιρεσίας. Βεβαίως και δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι το αμερικανικό δίκαιο αποδείχθηκε πολύ αποτελεσματικότερο στο διεθνή ανταγωνισμό και συνέβαλε στην ανάδειξη της αμερικανικής οικονομίας σε ιθύνουσα οικονομική δύναμη⁶⁸. Το σύγχρονο δίκαιο της ΑΕ θα πρέπει να λάβει υπόψη και τα γενικότερα ισχύοντα σε άλλες προηγμένες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις και να εισάγει ανάλογους θεσμούς μετά από επεξεργασία αυτών στις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει το δικό μας δίκαιο των εταιριών. Η μεταρρύθμιση του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας με την ανανέωση των κανόνων του θα πρέπει να εδράζεται στη διαλεκτική σχέση δικαίου και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας⁶⁹.

6. Οι προηγηθείσες σκέψεις προσπάθησαν να αποδείξουν την πρακτική σημασία του δικαιώματος ψήφου και συμμετοχής στις κεφαλαιουχικές εταιρίες και οι επισημάνσεις/σκέψεις γενικότερα σχετικά με την εξέλιξη του δικαίου, που δόθηκαν, ελπίζω να δείχνουν στον αναγνώστη τον στόχο αυτού του βιβλίου. Με την ανάλυση που ακο-

63. Γεωργακόπουλος, ΔικΑΕ, II, σ. 17.

64. Βερβεσός, Από την τριχοτόμηση, σ. 347 επ. *Albach*, in: *FS Lutter M.*, Globalisierung und Organisationsstruktur mittelständischer Unternehmen, s. 3.

65. Βλ. Λιακόπουλος, Σύγχρονα προβλήματα, σ. 156-195. *Τριανταφυλλάκης*, Από την προστασία της μειοψηφίας, σ. 99 (*Επιρροή του αγγλοαμερικανικού δικαίου στο ευρωπαϊκό*).

66. Βερβεσός, Από την τριχοτόμηση, 2009, σ. 353 επ.

67. Βερβεσός, Από την τριχοτόμηση, σ. 338 (*καταστατική ελευθερία στο δίκαιο της ΑΕ*).

68. Ρόκας, ΕΕμπΔ, 2009, σ. 28, *Δούβλης*, Οι τάσεις ενοποίησης του περιουσιακού δικαίου, ΧρΙΔ 2005, σ. 968.

69. σε: Ζητήματα ΕμπΔ τόμ. 4.1997, σ. 156 απ. *Μάρκου*, Η ΑΕ ως βασικό θεσμό της κεφαλαιαγοράς, σ. 666.

λουθεί επιχειρείται η αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με την άσκηση του δικαιώματος ψήφου και συμμετοχής στις κεφαλαιουχικές εταιρίες.

§ 1. Αντικείμενο της έρευνας

A. Η έρευνα αναφέρεται στα ζητήματα συμμετοχής και ψήφου στις κεφαλαιουχικές εταιρίες (ΑΕ, ΕΠΕ, ΙΚΕ, ΕΕΜ).

Τα ζητήματα αυτά εστιάζονται στη συγκρότηση και οργάνωση της εταιρίας, στη σύγκρουση συμφερόντων στις κεφαλαιουχικές εταιρίες, στη μετοχική σχέση και τα δικαιώματα του μετόχου, στην αρχή του αδιάσπαστου της μετοχικής σχέσης και του αδιαιρέτου της μετοχής, στην κάμψη της αρχής αυτής και στην αυτοτέλεια του δικαιώματος ψήφου, στην εκχώρηση του δικαιώματος ψήφου, στην οικονομική σημασία της ψήφου, στα όρια άσκησης του δικαιώματος ψήφου, στο επιτρεπτό ή μη των εξω-εταιρικών δεσμευτικών συμβάσεων ψήφου, στην εφαρμογή της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας επί της ψήφου, στην εμπορευσιμότητα και εξαγορά της, στον αποκλεισμό της ψήφου, στην προσφορά της άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου για την επίλυση ζητημάτων που προκύπτουν από τη σύγκρουση συμφερόντων και την προστασία της μειοψηφίας, στην αντιπροσώπευση της ψήφου, στην επιβολή αναγκαστικής εκτέλεσης επί της ψήφου, στις γενικές και εταιρικές αρχές του δικαίου ως μέσου περιορισμού της πλειοψηφίας και προστασίας των δικαιωμάτων της μειοψηφίας, στην προστασία του επενδυτή μετόχου (The Anti-Director Rights), στη σύγκληση και στη συγκρότηση της ΓΣ και στα κωλύματα αυτών (εισηγμένες και μη ΑΕ), στις ελλειψματικές αποφάσεις (ελλειψώματα ψήφων και συμμετοχών) και στην επίδραση αυτών στο κύρος των αποφάσεων του νομικού προσώπου.

Πυρήνας της έρευνας είναι το επιτρεπτό της απόκλισης από την αρχή του αδιαίρετου της μετοχικής σχέσης/της μετοχής, δηλαδή ο παραμερισμός της αρχής αυτής και η αυτοτελής εκχώρηση του δικαιώματος ψήφου χωρίς της μετοχή. Ο αποχωρισμός του δικαιώματος ψήφου από τη μετοχή. Αυτό είναι ανεκτό και δυνατό στο δίκαιο μας, γιατί με την απόσχιση δεν αφαιρείται η μετοχική σχέση, αλλά μόνο εκχωρείται το δικαίωμα ψήφου. Ζητήματα επίσης θέτουν οι συμβάσεις δέσμευσης ψήφου, αν έχουν θεμιτό χαρακτήρα, αφού αποβλέπουν σε εξυπηρέτηση κυρίως εταίρων που εξουσιάζουν την εταιρία και οι οποίοι επιθυμούν τη μετάθεση της ισχύος εντός της εταιρίας. Πρόδηλο είναι ότι κάτι τέτοιο είναι αδιανόητο, αφού οι αρχές αυτές συνδέονται με την κυριαρχούσα στο δίκαιο μας αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (ΑΚ 361). Το δικαίωμα ψήφου υπόκειται στις αυτόνομες ιδιωτικές συμφωνίες. Οι εταίροι θα πρέπει πάντα να ενεργούν στα πλαίσια, που θέτουν οι γενικές αρχές του δικαίου (ΑΚ 281) μαζί με τις βασικές εταιρικές αρχές, κυρίως στα όρια που θέτει η θεμελιώδης αρχή της υποχρέωσης πίστης των μετόχων, αλλά και η ειδική διάταξη του άρθ. 59 ΚΝ 2190 περί απαγορεύσεως εξαγοράς της ψήφου.

B. Τα προβλήματα της παρούσας έρευνας εντοπίζονται στα ακόλουθα θέματα:

I. Ζητήματα από την ΑΕ

Ερωτάται:

1. Αν η ψήφος πέραν του διοικητικού της χαρακτήρα έχει και περιουσιακό οικονομικό χαρακτήρα, ώστε να ισοδυναμεί με συνήθη αξίωση δανειστή προς οφειλέτη.

2. Αν η έκταση του δικαιώματος ψήφου καταλαμβάνει και τις μη αποπληρωθείσες μετοχές.

3. Αν η ψήφος του μετόχου αποτελεί μονομερή απευθυντέα συλλογική δικαιοπραξία ή αποτελεί δήλωση βουλήσεως. Ακόμη, αν η απόφαση θεωρείται συλλογική δήλωση βουλήσεως ή αν πρόκειται για σύμβαση.

4. Αν ο μέτοχος που έχει πολλούς ψήφους υποχρεώνεται να ψηφίζει ενιαία ή όχι.

5. Αν η άσκηση του δικαιώματος ψήφου από αντιπρόσωπο υπόκειται στην αρχή της υποχρέωσης πίστης και αν αυτός υπέχει ευθύνη. Ακόμη, αν το καταστατικό μπορεί να αποκλείσει την αντιπροσώπευση ψήφου.

6. Αν είναι δυνατή και επιτρεπτή η αυτοτελής εκχώρηση της ψήφου.

7. Αν είναι επιτρεπτή η εξωεταιρική δέσμευση της ψήφου και μάλιστα αν μπορεί να εφαρμόζεται η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων επί της ψήφου.

8. Αν μπορούν να διαμορφώνονται συμβάσεις με περιεχόμενο τη σύσταση εξωεταιρικής εταιρίας με αντικείμενο αυτής την άσκηση των δικαιωμάτων ψήφου στη ΓΣ.

9. Αν είναι επιτρεπτές οι συμφωνίες δέσμευσης ψήφου μεταξύ των μετόχων και μάλιστα με τρίτους.

10. Αν είναι συμβατή η αναγκαστική εκτέλεση επί της δεσμευτικής ψήφου.

11. Αν ο αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου ισχύει μόνο για τη λήψη της απόφασης σχετικά με τις δικαιοπραξίες των οργάνων ή και για την εκλογή των οργάνων διοίκησης.

12. Αν ο αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου μπορεί από μόνος του να θέσει φραγμούς στις αυθαιρεσίες της πλειοψηφίας και να επιλύσει τα ζητήματα από τη σύγκρουση συμφερόντων.

13. Αν η προσφυγή στην αρχή της άρσης της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου μπορεί να προσφέρει λύσεις στη σύγκρουση συμφερόντων.

14. Αν η διάταξη του άρθ. 235 ΑΚ μπορεί να εφαρμόζεται στον αποκλεισμό της ψήφου σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων.

15. Αν οι ψήφοι που δίνονται παρά την απαγόρευση ψήφου πως επηρεάζουν την απόφαση.

16. Αν οι διατάξεις για τη σύγκληση της ΓΣ αποτελούν αναγκαστικό δίκαιο ή έχουν ενδοτικό χαρακτήρα.

17. Ποιό πρόσωπο μπορεί να συγκαλέει τη ΓΣ, αφού ο νόμος δε καθορίζει με ρητή διάταξη το αρμόδιο όργανο για σύγκληση της ΓΣ.

18. Αν οι διατάξεις περί συγκρότησης της ΓΣ είναι αναγκαστικού δικαίου ή έχουν ενδοτικό χαρακτήρα.

19. Αν η μη δημοσίευση της πρόσκλησης για σύγκληση της ΓΣ στο ΦΕΚ και η παράλειψη πρόσθετης δημοσίευσης του άρθ. 26 § 2 ΚΝ 2190/20 συνιστούν λόγους ακυρότητας ή ακυρωσίας της απόφασης της ΓΣ.

20. Αν και πώς η ψήφος επιδρά στο κύρος της απόφασης και ειδικά αν η ψήφος μπορεί να υποβληθεί σε δικαστικό έλεγχο.

21. Αν μπορούν να τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις ΑΚ 174, 178 και στη διδόμενη ψήφο.

22. Αν μπορεί να θεμελιωθεί ατομική ευθύνη ή μη από την άσκηση του δικαιώματος ψήφου και ποιές οι συνέπειες των καταχρηστικών αποφάσεων.

II. Ζητήματα από την ΕΠΕ

Ερωτάται:

1. Αν το καταστατικό μπορεί να αποκλίνει σχετικά με την έκταση άσκησης του δικαιώματος ψήφου.

2. Αν η εταιρική σύμβαση μπορεί να προβλέπει την ανομοιοειδή/μη ενιαία άσκηση του δικαιώματος ψήφου.

3. Αν το δικαίωμα ψήφου μπορεί να αποχωρισθεί από την εταιρική σχέση και να μεταβιβασθεί αυτοτελώς.

4. Αν το δικαίωμα ψήφου μπορεί να ασκείται και μέσω αντιπροσώπου, με δεδομένο ότι ο Ν 3190/55 δε ρυθμίζει ρητά αυτή τη δυνατότητα.

5. Αν η εταιρική σύμβαση μπορεί να αποκλείσει ή να περιορίσει την αντιπροσώπευση.

6. Αν είναι επιτρεπτές οι συμβάσεις δέσμευσης ψήφου.

7. Αν το καταστατικό μπορεί να αποκλείσει έγκυρες δεσμεύσεις ψήφου.

8. Αν μπορεί να θεμελιωθεί η αναγκαστική εκτέλεση επί των δεσμευτικών συμφωνιών ψήφου ή μόνο η αγωγή αποζημίωσης.

9. Αν για τον αποκλεισμό της ψήφου αρκούν μόνο οι νόμιμες προϋποθέσεις ή απαιτείται η προσφυγή και σε γενικές περιοριστικές ρήτρες.

10. Αν η διάταξη του άρθ. 12 παρ. 2 Ν 3190/55 έχει ενδοτικό ή αναγκαστικό χαρακτήρα.

11. Ποιά η επίδραση της απαγορευμένης ψήφου επί της αποφάσεως.

12. Ποιά νομική βάση είναι συμφέρουσα για τη στήριξη της αξιώσεως αποζημίωσης σε περίπτωση αποκλεισμού της ψήφου. Ερωτάται ποιά επιλογή είναι προτιμότερη, αυτή της αθέτησης της ενοχής ή εκείνη της αδικοπραξίας.

13. Αν η ελαττωματική ψήφος επιδρά στην ελαττωματικότητα της απόφασης.

III. Ζητήματα από την ΙΚΕ

Ερωτάται:

1. Αν μπορεί να γίνεται αναλογική εφαρμογή των διατάξεων της ΕΠΕ σε ζητήματα της ΙΚΕ που αφορούν στα δικαιώματα συμμετοχής και ψήφου.

2. Αν το δικαίωμα ψήφου καταλαμβάνει και τις άνισες εισφορές.

3. Αν το δικαίωμα ψήφου μπορεί μόνο να μεταβιβάζεται με την εταιρική συμμετοχή/το εταιρικό μερίδιο/με την εταιρική ιδιότητα ή αυτοτελώς.

4. Αν το άρθ. 72 παρ. 3 Ν 4072/12 αναφέρεται σε κάθε σύγκρουση συμφερόντων.

5. Αν μπορεί να καθιερώνεται διπλή πλειοψηφία προσώπων και μεριδίων στην ΙΚΕ.

6. Αν μπορεί να ασκείται η ατομική αγωγή (actio pro socio) στην ΙΚΕ.

IV. Ζητήματα από την ΕΕΜ

Ερωτάται:

1. Αν οι διατάξεις της ΕΕΜ είναι αναγκαστικού ή ενδοτικού δικαίου.

2. Ποιά πρόσωπα έχουν δικαίωμα συμμετοχής και ψήφου στη συνέλευση των εταίρων της ΕΕΜ. Οι ομόρρυθμοι ή οι ετερόρρυθμοι εταίροι;

3. Αν θα εφαρμόζονται στα ζητήματα σύγκλησης και συμμετοχής/συγκρότησης στη ΓΣ οι διατάξεις των προσωπικών εταιριών ή οι διατάξεις περί ανωνύμων εταιριών.

4. Αν οι διατάξεις που ορίζουν τα της σύγκλησης και συγκρότησης της ΓΣ είναι αναγκαστικού ή ενδοτικού δικαίου.

V. Ζητήματα από την αρχή της ίσης μεταχείρισης

Ερωτάται:

1. Αν η αρχή της ίσης μεταχείρισης αποτελεί από μόνη της ασφαλές μέσο για την προστασία της μειοψηφίας και αν μπορεί να λειτουργήσει πάντα περιοριστικά και αποτελεσματικά, κυρωτικά, κατά των ελαττωματικών αποφάσεων της πλειοψηφίας.

2. Αν η αρχή της ίσης μεταχείρισης επαρκεί για να καλύψει όλες τις περιπτώσεις ελλειψιακών και μάλιστα καταχρηστικών αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, ώστε να μπορεί να αναχθεί σε αυτοτελή αρχή.

3. Αν δηλαδή η αρχή της ίσης μεταχείρισης μπορεί από μόνη της να περιορίσει την πλειοψηφία και να προστατεύσει τη μειοψηφία ή χρειάζεται να συσχετισθεί με άλλες αρχές, όπως την αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης δικαιώματος (ΑΚ 281), των χρηστών ηθών και της καλής πίστης και ειδικά την αρχή της υποχρέωσης πίστης.

4. Αν η αρχή της ίσης μεταχείρισης εφαρμόζεται και στις μη αποπληρωθείσες μετοχές ή είναι ανεξάρτητη απ' αυτές.

5. Αν είναι επιτρεπτή μια άνιση μεταχείριση των μετόχων και τότε φέρει το χαρακτήρα της αυθαιρεσίας.

6. Αν το αρχικό καταστατικό μπορεί να καταργήσει την αρχή της ίσης μεταχείρισης των μετόχων.

7. Αν η παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης επιφέρει την ακυρότητα της απόφασης της ΓΣ ή την ακυρωσία αυτής.

8. Αν μπορεί να θεμελιώνεται αξίωση αποζημίωσης λόγω παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης των μετόχων.

9. Αν η διάταξη του άρθ. 30 παρ. 2 ΚΝ 2190/20 μπορεί να θεωρείται ως προστατευτικός νόμος και να επισύρει κυρώσεις ή όχι. Και σε αντίθετη περίπτωση από ποιά αρχή θα πρέπει να συμπληρώνεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης, ώστε να έχει κυρωτικά αποτελέσματα.

10. Αν την αρχή ίσης μεταχείρισης συγκεκριμενοποιεί η αρχή της υποχρέωσης πίστης, ως αρχή τήρησης του εταιρικού συμφέροντος.

11. Αν η αρχή της ίσης μεταχείρισης, που καθιερώνεται ρητά στο δίκαιο της ΑΕ (άρθ. 30 παρ. 2 Ν 2190/20), μπορεί να εφαρμόζεται αναλογικά και στην εταιρία περιορισμένης ευθύνης, στην Ιδιωτική κεφαλαιουχική εταιρία, στην ετερόρρυθμη εταιρία κατά μετοχές.

Η μονογραφία αντιμετωπίζει και άλλα δευτερεύοντα υποερωτήματα, που αναλύονται και αντιμετωπίζονται στα επόμενες παραγράφους.

Όλα τα παραπάνω ερωτήματα εξετάζονται από συγκριτική άποψη με ιδιαίτερη αναφορά στα δίκαια γερμανικής προέλευσης.

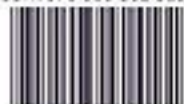
§ 2. Διάρθρωση της έρευνας

Το δικαίωμα ψήφου και συμμετοχής στις κεφαλαιουχικές εταιρίες μαζί με την αρχή της ίσης μεταχείρισης των εταίρων, αποτελούν αντικείμενο συνεχών επιστημονικών

Αντικείμενο της μονογραφίας είναι η απεξάρτηση του δικαιώματος ψήφου από τη μετοχική σχέση, η διάσπαση της μετοχικής σχέσης, η αυτοτελής συμβατική εκχώρηση του δικαιώματος ψήφου και η κάμψη του δόγματος της απαγόρευσης απόσχισης μη αυτοτελών δικαιωμάτων από τη μετοχική σχέση. Προβάδισμα δίνεται πλέον στην εμπορευσιμότητα της ψήφου, στην αυτοτελή οικονομική αξιοποίηση του δικαιώματος ψήφου και στην άντληση ωφελειών από την άσκησή του, που πραγματοποιείται είτε με τις συμβάσεις δέσμευσης ψήφου μεταξύ των μελών του νομικού προσώπου είτε με συμφωνίες δέσμευσης της ψήφου με τρίτα πρόσωπα έξω από την εταιρία. Το προβάδισμα αυτό συνδέεται άμεσα με τις κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες καθώς η αυτοτελής εκμετάλλευση του δικαιώματος ψήφου εξυπηρετεί τόσο την εταιρία όσο και ευρύτερα τις εμπορικές συναλλαγές.

Το παρόν έργο δίνει νέα διάσταση στο δικαίωμα ψήφου στις κεφαλαιουχικές εταιρίες και στοχεύει να φανεί χρήσιμο στο Δικηγόρο της πράξης, το Λογιστή, το Σύμβουλο Επιχείρησης και όλους τους Επαγγελματίες του χώρου για την επίλυση ζητημάτων σχετικά με τη σύγκρουση συμφερόντων στις εταιρίες, με τη διατήρηση ή την ανατροπή των συσχετισμών σ'αυτές, με την επιρροή, τον έλεγχο και τη διαμόρφωση της εταιρικής πολιτικής.

ISBN: 978-960-562-323-4

14852